

هيوآ

گوواریکی نه‌ده‌بی و زانستی مانگانه‌به
ژماره (۳۱) سالی (۴) کانوونی دووهه‌می ۱۹۶۱

له‌م ژماره‌دا :

- سه‌ر وتار
  - کونی و تازه‌بی له‌هه‌لبه‌ستا
  - بابه‌تاهیری هه‌مه‌دانی
  - بلبلیکی تازاد (هه‌لبه‌ست)
  - ده‌سنووسی کوردی . . .
  - نه‌خوشی ساری و خولی پاراستی
  - گولی شادیم (هه‌لبه‌ست)
  - یولیوس فاوجیک
  - نموونه‌یه‌ک له‌رابوردوو (هه‌لبه‌ست)
  - له‌خه‌وما (چیروک)
  - دوو پیتی بی وینه
  - ماموستاو زانای کورد دوکتور به‌کایف
  - له‌گهل شیخ ره‌زای تاله‌بانی . . .
  - که‌شکولی جادوو‌بی (چیروک)
  - وه‌ه‌ندی ورده‌باسی تر نه‌خوینه‌وه . .
- گوران
عبد‌الرزاق محمد
پشکو
معروف خه‌زنده‌ر
دوکتور هاشم دوغرامه‌چی
جمال نوری
م . ر
محمد نوری توفیق
طاهر صادق
عز‌الدین مصطفی رسول
عبد‌الرزاق محمد
حسن قزلی

دانه‌تی به (۱۰۰) فلسه

زارو نیشانی هیوا

بەغدا : شەقامی زەهاوی ، یانەی سەرکەوتنی کوردان
(بغداد - شارع الزهاوی - نادى الارتقاء الكردى)

تەلەفۆن ٢٨٤٠٥

خاوەنى ئیمتیاز : یانەى سەرکەوتن
مۆدییری مەسئول : دوکتۆر هاشم دوغرامەچى
لە پۆستەخانەدا تۆمار کراوە بە ژمارەى ٤٩

= ئابوونە =

دینار	فلس	
١	٢٥٠	بو دەرهوهى عیراق لە سالیكا
١	٠٠٠	لە عیراقدا
-	٧٥٠	بو قوتابى

پارەى ئابوونە پێشەکی ئەنیریت
وہ بەم ناوو نیشانە ئەنیریت :
بغداد - وزارة الاصلاح الزراعى
المفتش العام الاستاذمكرم الطالبانى

گوواریکی ٺهده بی و زانستی مانگانهیه

ژمار، (۳۱) ۵ سالی (۴) ۵ کانوونی دووهه می ۱۹۶۱

(یانه) بو چی دامه زراوه ،

وه چون ٺهتوانی ٺامانجه گانی بهینیته دی ؟

لهم چندانهدا به پی نهریقی میری ٺندامانی یانهی سهرکهوتنی کوردان کوٺه بنهوه و دهستهیه کی بهریوه بهری تازه ههل ٺه بژیرن بو بهریوه بردنی یانه که یان له سالی داهاتوودا . . جا به بونهی ٺم ههلبژاردنهوه که بهریوهیه ، بی جی نی به چای بگیرین به پیره وی ناو خوی یانهدا تا بزاین یانه بو چی دامه زریزراوه ، وه بیر له وه بکهینه وه ٺاخو چون ٺو ٺامانجهانی ٺههینیته دی ؟

له مادهی دووهه می پیره وی ناو خوی یانه دا نووسراوه : « یانه سازمانیکی زانستی و کومه لایه تی و ٺهده بی به » .

وه له مادهی سههه میشیا ٺلی : « ٺامانجی یانه ٺهوهیه زانیاری گشتی بلاو بکاتهوه و یارمه تی قوتابی یان بدا بو بهرده وام بوونیار له خویندناو یارمه تی ههژارانی تر بدا و قوتابخانه بکاتهوه بو بلاو کردنهوهی خوینده واری له ناو روله گانی گهلا » .

یانە بوی هەیه هەرچی که خزمەتی زانستی و باری کۆمه‌لایه‌تی
و بووژاندنه‌وی ئه‌ده‌بی کورد بکا، بیکا، وه چی له توانادا بی بو
قوتابی به کورده‌کان و لابردنی نه‌خوینده‌واری له ناو کورده‌کانی به‌غدا و
ی تری گه‌لدا، جی به‌جی بکا . .

به‌غدا :

بی‌گومان ئهم ئامانجانە هەر چەند له چەند دیریکی کورتدا نووسراوه‌ته‌وه ،
انجی گه‌وره‌و دل شاد کهرن ، وه ئه‌گه‌ر به‌راستی به‌یترینه‌ دی ، یانه ئه‌بی به
بنکه‌یه‌کی شانازی پیوه‌کراوی گه‌لی کورد ، وه که‌لینیکی گه‌وره‌ پرئه‌کاته‌وه له‌ژیانی
زانستی و کومه‌لایه‌تی ئه‌و کوردانه‌دا که له به‌غدا دانه‌نیشن . .

یانە له سالی به‌که‌م و دووه‌می ته‌مه‌نیا (۱۹۵۵ - ۱۹۵۶) له یانه‌ی تاقیمی
تایه‌تی به‌ولاوه‌ نه‌بوو ، وه په‌یوه‌ندیکی وای به‌ ژیا‌نی کومه‌لانی کورده‌وه‌ نه‌بوو ،
به‌لام پاش وه‌رگرتنی مافی ده‌رکردنی گو‌فاری (هیوا) و ده‌رکردنی به‌که‌م
ژماره‌ی ئهم گو‌فاره ، ئیتر قوتابی‌یا‌نی کورد روویان تی کرد ، وه خویان تیا داسه‌پاند ،
وه له‌و کاته‌وه‌ توانرا هه‌نگاوێک بتری به‌ره‌و هینادی ئه‌و ئامانجانە‌ی که له
په‌یره‌وی ناو خوی یانه‌دا نووسرا‌بوون . . نه‌بوونی هیچ جو‌ره‌ سه‌ر به‌ستی به‌کی
دیموکراتی و نه‌بوونی گو‌فارو روژنامه‌یه‌ک که روشن بی‌رانی کورد به‌ ئازادی تیا
بنوسن ، وه نه‌بوونی جی‌گایه‌ک که قوتابی‌یا‌نی کورد تیا به‌ یه‌ک بگه‌ن ؛ هه‌موو
ئهم هویانه‌ بوون به‌ هوی بووژاندنه‌وی یانه له سالی خویندنی ۱۹۵۷ - ۱۹۵۸ دا ،
وه یانه‌یان کرد به‌ مه‌لبه‌ندی لاوان و روشن بی‌رانی کورد له به‌غدا ، وه هیوایان
که‌یانه‌ راده‌ی گو‌فاره به‌رزه‌کان ، دیاره‌ زور به‌ی ئه‌و باسانه‌ش که تیا ئه‌نووسران
به‌ پی‌ی ئه‌و وه‌خت و سه‌عاته‌ وتاری به‌رزو ئازایانه‌ بوون .

له سالی به‌که‌می شو‌رشیشا ئهم وه‌زه‌عی یانه هەر پایه‌دار بوو ، هەر چەند
به‌ هوی به‌ر بوونی ئازادی بی‌رو ده‌رچوونی سه‌دان گو‌فارو روژنامه‌ و کتیی

پیشکەوتووه قورسایى له سهر شانى هیوا کهم بووهوه ، وه بهلکو بوو
کز بوونیشی ..

تیتەر یهك به دواى یهكاهاتنى رووداووهکان و سارد بوونهوهی خوینده
له خویندنهوه و وتار ناردن و ئابوونهدانى هیوا ، رووی گوفاوه کهیان کرده کر
ئهوه ته ئهینین له ماوهی سال و نیویکا ههر به دوو - سه مانگ جاریک ده چوووه
بهلام روودانى ئهم وه زعه به هیچ جور وا ناگهینهی که کوردهکانی بهغدان و
پیوستیان به یانه نییه ، وه هیوا په یامیکی له سهر شان نییه بهرامهر به نهتهوهی ،
کورد که پیوست بی بی گهینهی ..

ئامانجهکانی یانه هیشتا نههینراونهته دی ، وه خزمهتی (هیوا) به زانست و
ویژه و زمانی کوردی برانهوهی نابی بی . بو جی به جی بوونی ئهو ئامانجانە و بو
ئهوهی هیوا بتوانی له سهر ئیشه کهی بهردهوام بی ، بهر له ههموو شت پیوسته
کومهلانی کوردی دانیشتووی بهغدا هه میسه په یوه ندیان به یانهوهی بی وه سهر له
باره گاههی بدەن ، وه دریقی نه کهن له بوون به ئندام و تازه کردنهوهی ئه ندامهتی ..
پیوسته دهستهی بهریوه بهری نوی مهسه لهی گواستهوهی یانه بو شوینیکی
باش ، بکا به راست ، وه ئه بی له ناو ئه ندامهکانی یانه دا چهند لیژنه ی هونهری و
ئه ده بی و کومه لایهتی دروست بکا ، بو ئه وه بهینا و بهین تاههنگی گورانی و
وموسقا و ته مسیل ئاماده بکهن بو ئه ندامانی یانه و دوستهکانیان ، وه کو بوونهوهی
ئه ده بی بکری و زانایان و ئه دیانی کورد بانگ بکرین بو وتاردان ، ههروه ها ئه بی
هوی راواردنی بی گهر دیش ئاماده بکری تا له کاتی بی تا قه تیدا دانیشتوانی یانه
وه ختیان بهرنه سهر .. ئه بی کورسی و میزی پیوست دابتری تا قوتانی یان بتوانن
چاو به دهرسهکانیا نا بگیره وه له یانه دا .. ههروه ها نامه خانه یه کی باشی بو پیک
ببیزی وه به تاییهتی له باره ی کتیی (کوردولوزی) یه وه . ههروه ها پیوسته

ریوه بهری نوی بیر بکانهوه لهوه که قوتابخانه بهک داننی بوفیر کردنی
یانیه و نووسینی کوردی به برافهیلی بهکان و هر کوردیکی تر که ناره زووی
و بو...

قوتار سه بارهت به (هیوا) یش نه بی دهسته به کی نووسهرانی بو دیاری بکری ،
ی تر نه مانه به خویانو به یارمه تی خه لک بتوانن نهوه مسوگهر بکهن که گوواره که
به غدا : انگلی جاریک ده رچی ، هه تاوه کو نه گهر به نامه ی تاییه تی یش بووه داواله روشن بیران و
انچه نووسهرانی کورد بکهن که وتار بنووسن بو هیوا . . خوینده وارانی هیوا یش نه بی
بشکه رژی نه کهن له ناردنی تابوونه دا ، تا گوواره که بتوانی نه رکی سهرشانی خوی
زا به جی بی نی . .

نهمه به به کورتی نهو شتانه ی که نه بن به هوی بووژانه وهی یانه ، تا بتوانی
ئامانجه کانی خوی بینیه دی ، وه نه ته وهی کورد له راستی دا باوه ری وا بی
(یانه) به کی هه به له به غدا ، وه (هیوا) بتوانی دهوری خوی بگیری له
پیش خستی روشن بی ری کورد دا . .
وا چاوه روانین . . .

—————

کونی و تازهیی له ههلبهستا

گوران

هاوری به کی [ههلبهست دوست] جیاوازی ناوهندی ههلبهستی کون و تازهیی لی پرسیم ، ئهوهی توانیم به دهم وتم ، بهلام ئهوه ئهوهندهی پی بهس نهبوو ، وه لی خواستم لهم بابهتهوه شتیك بنووسم ؛ بهوشهوه نهوهستا ئهم خواستهی چهند جاریک دووباره کردهوه .

جیاوازی له ناوهندی ههلبهستی کون و تازهدا چی به ؟ ئهمه پرسیاریکه له ههنگاوی به کهمی سرنجا وهلامه کهی زور ساکار دیته بهر چاو . بهلام پیاو ههتا وردتر ئهیتهوه گیرو گرفت له ری سرنج دنیا زورتر سهر ههل ئهدا .

ئهجا له گهل ههموو دیشواری بهك ، له ماوهی رهتی ئهوه شوینهدا كه له لاپهرهیی گوفاریکی وهك [هیوا] دا چنگم ئه کهوی ، وهلامی پرسیاری هاوری خوشهویست ئهخهمه بهر چاوی گشتی ، نهك له بهر پهرموونهوه به توانستی خوما ، بهلکو بهو نیازه که ئهم چهند دیره وهك سهرهتایه کی کردنهوهی باس بخهمه بهر چاوی روشن بیره کانمان بو لی دوان و لی کولینهوهوه ، بو دوزینهوهی وهلامی وردترو نزیکتر له راست ؛ چونکه ئاشکرایه که ئهم جوره پهیحوری یانه له ویژهی کوردی دا شتیکه نهك ههر بهر کهلك ، بهلکو زوریش پیویسته .

له پیش ههموو شتیکا ئه بی وه کوو سهرهتا [مبدء] یك ، ئهوه راستی به بخهینه بهر چاو که له جیا کردنهوهی ههلبهستی کون و تازهدا ، ههتا قهلهمی درشت

بگرین به دستهوه نیشانه کردن و دیاری کردنی سنوور ئاسانتر ئه بی ، بهلام که
چووینه ناو باسی ورده کاری بهوه شتهکان و بابهتهکان و با به سهر یه کائوئالوزکین و
تیکهل ئه بن که سهر دهر کردن له بریاریکی دنیایی بهخش له وزه
ئهچیته دهرهوه .

بهلام دروسته بو ئاسان کردن ، ته نیا بو سهردهمی دریژه کیشانی باس و
بهراورده کهمان ، چاو بیوشین له و نمونه دهگمه نانهو ، له تاییهتی بهکانی سهردهم و
زرووفی دهستهی کون و تازه ، جگه له وهش ، چاو بیوشین له جیاوازی موستهوای
به رههمی تیکرایبی و تاکه و تاککی ههر دوولایشیان ، بو ئهوهی بتوانین بچینه
بهراوردو سرنج دانیکی واوه که سهرمان بو لی دهر بگری .

به ر له گشت ، با له وینه [شکل] هوه دهست پی بکهین ، نهک له بهر
گرنگی وینه ، به لکو له بهر ئاسانتر بوونی بهراورد لهم مهیدانهی بابهته
درشتهکانی ههلبهستا :

۱- ههلبهستی تازهی کوردی ، به زوری ، چووتهوه سهر کیش
[وزن] ه نهتهوه بی به کهی حونجه - پهنجه [هجا - مقطع] ، له کاتیکا کیشی
ههلبهستی کون [عروض] بوو ، که ئیستایش هیشتا لایهنگیری له ناو بویرهکانا
ماوه ، که ئه مانه له سهر بکهوه کهمایه تین ، له سهر یکیشهوه نوینهری ریژگه به کی
کونن . جگه له وه بویری به ناو بالگ مهولهوی و بویرهکانی تری شیوهی گورانی
[ههورامی] یش ، به عهرووز تا ، به کیشیکی ده حونجه [هجا] بی
ههلبهستیان داناوه .

۲- قالبی ههلبهستی کون قهسیده ، غهزهل ، پینج خشته کی ، چوار
خشته کی ، ته رکیب بهند ، ته رجیع بهند ... بوو . له کاتیکا قالبی ههلبهستی تازه
ئه گهر لیریک [غنائی] بی ، پارچه به کی کورت یان دریژ ئه بی که پیک هاتوووه

له ژماره يهك بهندی دوو دیری ، یان ۳ ، ۴ ، ۵ ، ۶ ، تاد ... كه قافیهی هم
به ندانهش ، به مهرچيك له دوو دیری كه متر نه بی ، به گهلی جوری جیاواز
پیکهوه ته سترین . له ههلبهستی تازه دا وینهی قالبی دراماتیکی ههیه که له هی
کونا نییه . بهلام قالبی داستان [ملحمه] و ههلبهستی چیروکی له کوردی کونو
تازه دا - تیکرا - وه کوو یکن .

۳- ههلبهستی کون دوایی هه موو بهیتهکانی به دریزی کشانی قهسیده
یان غهزل له سهر يهك قافیه نه روا ، بهلام يهك قافیه له ههلبهستی تازه دا دیرهکان
- زورتر - دوو دوو نه بهستی پیکهوه ، لای نه پهری له قافیه بهندی دیرهکانی
یهك بهند زیاتر تی ناپهری .

۴- له ههلبهستی کونا نرخی وینه له پیش نرخی ناوهروك [محتوی] دا
دی . له بهر نهوه نیشانهی وشه بازی له ههلبهستی کونا زهق نه که وینه بهرچاو
[جناس ، لفو نشر ، تاد ...] بهلام له ههلبهستی تازه دا ، به تاییهتی له هی
قوتابخانهی ریالیزمی تازه دا ، وشه بازی و زهر کهشی کردنی ئوسلووب باوی
نهماوه ، وه له باتی نهوه له نگهری بایهخ پی دان خراوه ته سهر ناوهروك .

۵- بایهخ دان به رازاندنهوهی وینه ، له گهل نهو ماوه تهسکی یه
یه کیهتی قافیه دروستی تهکا ، ههلبهستی کونی ناچار کردووه یه کیهتی بابهت
[وحدة الموضوع] بترنجینه ماوهی بهیت . له غهزل یان قهسیده یهکا بهیت له وانا
[معنی] دا نهوهنده سهر بهخویه که پیاو نه توانی بهیتهکان به ههوهسی خوی پاشو
پیش بخات به بی نهوهی ههست به جیاوازی یهك بگری . له ههلبهستی تازه دا
یه کیهتی بابهت دابهش کراوه به سهر هه موو پارچه ههلبهسته که دا . له بهر نهوه
له پارچه یهك ههلبهستی تازه دا ، نهك ههر له بهر جیاوازی قافیه ، له بهر
تيك نه چوونی ریز پیوه گرتنی بابهتیش ، زور گرانه تاچه دیريك چی به ، له شوینی

خوی بگویز ریتوه .

له وینهی ویژهیی دا ئەمانه بوون - به قهلهمی درشت - جیاوازی یه کانی
ناوهندی ههلبهستی کون و تازه . تهجا با چاویک بگهیرین به ناوه روکا :
ئاشکرایه ناوه روکی ههلبهستیك له مگه وهه رانه پیک دیت : بیر ، ئەندیشه «خیال» ،
ههست «عاطفه» . هه رچی ههلبهستی کونه ، له بایهخ دا ، ههست و ئەندیشه
ئهخاته پیش بیر ، له کاتیکا ههلبهستی هه ره تازه «ریالیزم» ، پایهی یه کم
به بیر ئەدات . ئەمه سه ره رای ئەو جیاوازی یانهی له ناوهندی چه نه تی و
چونه تی ئەم سه گه وهه ر «عنصر» هدا هه یه له هه ردوو جو ری ههلبهستا :

بیر : بیر ههلبهستی کون شه قلی تابه تی ره ژیمی ده ره به گی ی پوه یه ؛
له سه ربکه وه ئایدیالی «مثالی» یه به رامبه ر به ریالیستی بیر ههلبهستی تازه ،
له سه ربکه تریشه وه زور بهی ئەم «کون» ، خو بی [ذاتی] یه ، له کاتیکا زور بهی
بیری ههلبهستی تازه له دنیای بابه تی [موضوعی] وه ره نگه یریت نه گه رچی له
ده رب رینا رهنگی بو ته ی هونه ری بو یژ نه گری .

به ها هونه ری به کانی سه رده می ده ره به گی سه ر ده فته ریان پاله وان په رستی
بوو . پاله وان بابه تی ههلبهست سه کوچکه ی یارو میرو پیر بوو . سه رچاوه ی
بیریك که وته و اتای پیا هه لدانی میری پی ئەرا زا یه وه ئەفسانه بوو . میر له شی
هه ره ساغی چوار په لیک ی ئیفلیجیش بوایه ، هه میسه ، به زوری بازوو روسته می
داستان ، به سیه ری ده رگا سوله یمانی زه مان ، به سام و شکو ئەسکه نده ری
صاحب قران بوو . جادوو کاری و ته لسه مه کانی ئەفسوونیش سه رچاوه ی زانیاری
بوون بو ههلبهستی ستایشی پیر . نوینه ری جوانی یه کانی سه ر وشت و ژوور سه ر وشت
هه موو که لای بو یژه دلداره کان یار بوو ، ئەمیش زور جار پریشکی ئەفسوون و
ئەفسانه ی لی ئەپزا ؛ ئەبوو به سه رکر ده ی له شکر یك که برو کانی دوو شمشیری

تیژو بژانگه کانی ریزه تیری ناو تیردان و پرچی که مندی لهشکری دلان بی .
له سهری نه فسوونی پیریشه وه ، چالی چه ناگهی بییری زهمزم ، خالی
روومه تی زهنگی په چهو ، سیبهری زولفی کافرستان و خه تی تازه ی رووی تایه تی
قورئان بوو .

بویژی تازه نهو جووته پاله وانهی ده میکه ناشتووه که میرو پیریان پی
نه لین . یاریشی رزگار کردووه لهو دهربرین [تعبیر] ه بییراوه که بالا
شو خه که ی کردبوو به سنگی دیوه خان ، هرچی چه کی ناغا هه یه هه مووی پیا
هه لواسیوو .

له هه لبهستی کونا نه وه ی له پاله وان به جی هینانی نه خوازرا هه موو
ئاوات و ئاره زووه خوبی به کانی بویژ بوو ، بهرژه وه ندی به کانی خوی بوو . ئیستا
ئاره زوو ئاواته کانی گهل ، داخوازی و پیوستی به کانی کومهل اه پاله وان هه لبهست
داوا نه کری . پاله وان هه لبهستی تازه ش : تیکوشه ره . ته نانهت یاریش به
جوانی به دل چه سپ و سروشتی به که ی ئیستایه وه هاوبه شی خه باتی پاله وان ه ،
نه گهر ، راسته و خو ، خوی نه بی ، پاله وان !

ههست : وه کوو له سه ره وه گه یانمان ، واز له به ره می بویژه بهرزه ده گه مه نه
کانمان بهین به جوریکی جوی کراوه بی ، وه ته نیا له نمونه بدوین که له تیکرای
به ره مه کانی ویژه ی کون ، به خه یال ، له سه ره به کتری که له که مان کردووه .
ته بیتین راسته هم به ره مه ژاوه ی دی له جوشی ههستا . به لام ره خته گره کانی
ویژه ناو نیشانی ههستی ویژه بی بهم جوره هه ل نه دن : ههستی ویژه بی نابی
که سی [شخصی] بیت و ، ته نیا به شوین بهرژه وه ندی ی بویژ خوبا بسووریته وه .
دوایی نابی ههسته کانی خه م و خه فته به جوریک بن ژیان له بهر چاوی مروف
بکه ن به دوزه خی ئازارو بی هیوایی . ههروه ها ههست کردن به جوانی نه بی له
سنووری ته سکی جوانی به کانی ئافرهت و سروشتا رانه گیری ، وه په ره ی پی بدری

تا نه پهری رادهی ههست کردن به جوانی به رههمیکی هونهری ، یان رهوشیکی جوان ، یان بیریکی بهرز ، یان خوویه کی شیرین ، یان فرمانیکی به کهلك به وینهی - له پیش ههموو شتیكا - کردهوه به کی شورشی خو بهخت کهرانهی تیکوشهر .

جگه له مانهش رهخنهوانهکان شتیکی تریش نه کهن به مهرج بو بههای ئیستهتیکی [القيمة الجمالية] ی ههست به گشتی له هونهره جوانهکاناو به تایهتی له ههلبهستا : هاو ههستی کردن له گهل ژیان ! واتا ، به ههست له گهل نهو شتانه نه بین که ژیان . له بهر چاو نهخن ، به لکو چیژ لهو شتانه وهرگرین که پترمان نهووسینن به خوشی و شیرینی ژیانهوه .

ئهم پوانهیه له بازاری ههستا ، رهنگه بهشیکی ههلبهستی تازهش نهگریتهوه ، بهلام ههلبهستی کون به زور به بییه کی نزیك له سهر جهم ههستی پیچهوانهی دهربرینه بهرامبه به ژیان . له راستی شانهوه شتهی پیی ئهلین [گیانی سهر دم] ، ماوهی نه داون بتوانن به جوریکی تر تهماشای ژیان و دنیا بکن .

ئهنديشه : ههلبهستی کون بالی ئهنديشه [خیال] ی زور تیژ بووه . بهلام ئهنديشه کاتیک نرخیکی هونهری ی نه بی که نیگار کیشی ههسته پهسهندهکانی لای سهرهوه بی . ئهنديشهیهك پالهوانهکانی ئهسکهندهر نامهوه دیوهکانی کیوی مازیندهران بهینته دی ته نیا ته توانی هاو تهمن و هاو میشکی منال ژیر کاتهوه ، وه ههرگیز ناتوانی تینویتی خاوهن چیژیکی ویژه بی بشکینی . وه ئهم جوره ئهنديشانه له ریزی که لکه لهو ئه وهام دا ئه ژمیرین .

له جورهکانی ئهنديشه دا ئه وهی ههلبهستی کون دهولهمنده تیایا ، ئهوه جورهیه که پیی ئهلین ئهنديشهی لی دانهوه [تفسیری] ، وهك لی چواندنی چاو به نیرگس ، بهژن به سهروی رهوان ، روممهت به پهرهی گول . . له کاتیکا

ههلبهستی تازه بایهخ ئه‌دا به ئه‌ندیشه‌ی داهینه‌رانه ، که ئهم جوره ئه‌ندیشه‌یه
به‌ره‌می سرنج دانی بویژه له دنیای [جوانی] به دروژایی ته‌مه‌نی . له پاش ئه‌وه
یه‌ك‌خستنی ئه‌و هه‌ست و بیرانه‌یه به وینه‌یه‌کی جوان له قالبی پارچه‌یه‌کی هونه‌ری
که پی ئه‌لین هه‌لبه‌ست .

جیاوازی به سه‌ره‌کی یه‌کانی هه‌لبه‌ستی کون و تازه له وینه‌ی هه‌لبه‌ست و له
ناوه‌روکیا ئه‌مانه‌ن . له ته‌کنیک و یه‌ك‌گرتنی گشتی [التركيب العام] ی هه‌لبه‌ستیشدا
هه‌ندی بابته‌ی جیاوازی له ناو کون و تازه‌دا هه‌یه ، به کورتی بی‌یان خه‌ینه به‌ر
چاوی سرنج بی که‌لك نی‌یه :

۱ - له هه‌لبه‌ستی کونا شه‌ق‌لی لاسایی به ئوسلو و به‌وه ئاشکرایه . له قالبا
که‌س نه‌ی ویستوو له نه‌رتی ماموستا پیشینه‌کان لا بدات . غه‌زهل هه‌ر ئه‌بی
ژماره‌ی به‌یه‌ک‌انی تاك بی و له ۱۵ به‌یت تی‌نه‌په‌ریت . قه‌سیده ئه‌بی له سه‌ر یه‌ك
قافیه ته‌واو بییت . وته‌و ده‌ربرینه‌ک‌انی ئه‌بی هه‌ر کلیشه‌ی پیشینان بن :
نیرگسی شه‌هلاو هیلانه‌ی سه‌مه‌نده‌ر . . .

۲ - له به‌ره‌می کونا ئه‌و ئاره‌قه‌ی دانهر رشتوویه‌تی له ناو رازاوه‌یی
هه‌لبه‌سته‌که‌یا دیاره ، له کاتیکا که بویژی تازه ره‌نج و ماندوو بوونه‌که‌ی
ئه‌شاریته‌وه .

۳ - بویژی تازه ئه‌وه‌نده‌ی بویژی کون له هونه‌ری یه‌ك‌خستنی وشه‌وسفت
چینی وته‌دا وه‌ستا نی‌یه . به تاییه‌تی بویژه‌ک‌انی ئیستامان هیشتا له ده‌وری تا‌قی
کردنه‌وه تی‌نه‌په‌ریون . له سه‌ر ده‌میکیشا ئه‌ژین که ته‌نا‌هت ئه‌و فه‌ره‌نگه‌ی
وشه‌ی لی هه‌ئه‌بژیرن بو به‌ره‌مه‌یان هیشتا له قالبا نه‌مه‌ییوه . ئهم هویه ده‌ستی زوره
له‌وه‌دا که پشتی تازه زوو نه‌توانی شوین پی پته‌و کا له مه‌یدانی هونه‌ره‌که‌ی خویا .
به‌لام له به‌ر ئه‌وه‌ی هیزیکی تازه‌یه‌و ئه‌و شه‌قامه‌ی گر تووه که کاروانی میژووی به
سه‌را پیش ئه‌که‌وی له ئه‌نجاما گره‌و هه‌ر ئه‌و ئه‌یاته‌وه ! . . .

بابه تاهیری همه‌دانی

عبدالرزاق محمد

« ټم کورته وتارم له روژهلالت ناسی شاره‌زاو مه‌زنی ټینگلیز - ټه‌دوارد
گرانفیل براون - وه‌رگرتوه له کتیه‌که‌یا (میژووی ټه‌دهب له ټیرانا
له فیرده‌وسی‌یه‌وه تاسه‌عدی) که کراوه به‌عه‌ره‌بی .
ټم روژهلالت ناسه ، بیجگه ټم وتاره ، له شوینیکی تریش که باس له
چوارینه (رباعیات) دانه‌ره‌کانی ټیران ټه‌کات ټه‌وه‌ی له بیر ناچیته‌وه که له ټاست
بابه تاهیرا که‌می بسه‌نگریته‌وه و کونوپر به (فارس) ی دانه‌نی وه‌کو زوری که ؛
به‌لکو ټم ټه‌لی : « بابه تاهیر ټم شاعیره‌یه که چوارینه‌کانی به‌له‌جه‌بیکه‌ی تاییه‌تی
وتووه » ... ټه‌گهرچی بو‌جاریکی تر سهری لی ټیک ټه‌چیته‌وه . ټنج‌چ له‌به‌ر
نه‌زانی یا که‌مترخه‌می بی ، ته‌نانه‌ت وشه‌ی (له‌جه) ش . به‌کار ناهینی . به‌لام
ټه‌مه‌شتیکی تازه‌نی‌یه ، به‌لکو‌گه‌لی له روژهلالت ناسه‌کان و نووسه‌رانی ټیران
له‌و بروایه‌دا پوون که (لوور) و (گوران) به‌شیکن له‌فارس ، وه‌چوارینه‌کانی
بابه تاهیریش که به‌شیوه‌ی ټاخاوتنی ټه‌مانه‌وتراوه ، فارسی‌یه . به‌لام یه‌ک له
پیوستی‌یه‌گرنگه‌کانی مهرچی نه‌ته‌وایه‌تی که هه‌ست کردنی هاو‌به‌شی‌ی
ده‌روونه « ټکوین نفسی مش‌ترک » ټم بریاره‌یان لی پووج ټه‌کاته‌وه .
له‌لایه‌کی تریشه‌وه روانینیک به‌بنکه‌ی (ریزمانی) و جوری پیکه‌تانی وشه‌کانی
ټم له‌جه‌یه‌دا بومان . ده‌رټه‌خا که به‌لانی کوردی‌یه‌وه‌دایه‌ نه‌ک فارسی ...
سی‌یه‌م به‌لگه‌ش ټه‌مه‌یه که زه‌وقی شیعره‌کانی بابه تاهیر (وه‌کو له‌م وتاره‌دا
ټه‌یخوینینه‌وه) جیاوازه له‌گه‌ل شیعری فارسی » .
[وه‌رگیر]

✱ ✱ ✱

بابه تاهير : كه تخلصي (عريان) بووه ، چوارينه‌كاني دوو جار چاپ
 كراوه ، په كه بچار له گهل ته رجه‌مه‌يه كي فهره‌نسي له لايهن ماموستا « كليمان
 نويار » هوه له (گوفاري ناسيابي) ژماره‌ي نوفمبر و ديسه‌مبري سالي ۱۸۸۵ دا
 بلاو كراوه‌ته‌وه (كومه‌له‌ي هه‌شتم ، بهرگي ۶) دوه‌ميان له گهل ته رجه‌مه‌يه كي
 ټينگليزي به پخشانو له سهر نووسين و گه‌لي لي‌دوان له لايهن مستر « نه‌دوارد
 هرورن ټه‌لين » هوه له ناو كتيبې Lament of Baba Tahir وانا
 (مه‌ينه‌ته‌كاني بابو تاهير) كه له سالي ۱۹۰۲ دا بلاو كراوه‌ته‌وه ههر له‌م كتيبهدا
 خاتوو « ټه‌ليزايث كوريتس برينتون » به هه‌لبه‌ست چوارينه‌كاني وه‌رگي‌راوه و له
 چاپي داوه . منيش له به‌شي په‌كه‌مي كتيبهدا چه‌ند لاپه‌ره‌يه كم بو باسي
 له‌هجه‌كاني فارسي و ټه‌م شيعرانه‌ي پي‌يان و تراون ته‌رخان كړدووه . وه به تايبه‌تي
 باسي شيعره‌كاني بابو تاهيرم كړدووه وه (۳) چواريني به‌ناوبانگي ټه‌وم
 به هه‌لبه‌ست بو ټينگليزي گوريوه و له گهل بنه‌ره‌ته (فارسي) په‌كه‌ي نووسيوه‌ته‌وه .
 چوارينه‌كاني بابو تاهير له گهل زور چواريني‌ي تر يه‌ك ټه‌كاته‌وه كه به
 ټاشكرا دياره به له‌هجه‌ييكي تايبه‌تي نووسراون ، كه له‌وا له سهر كيش (وه‌زن)‌ي
 چوارينه‌كاني ناسراوي فارسي ناروات . كيشاني ټه‌م چوارينانه كيشي ش‌ه‌ش
 ته‌فيله‌يي په‌ريندراوه ، كه ش‌ه‌ش جار (مفاعيلن) دووباره ټه‌يته‌وه ، به‌لام
 له جاري سي‌به‌مو ش‌ه‌شه‌مدا (مفاعيلن) كورت ټه‌يته‌وه و ټه‌بي به (مفاعل)
 يان (فعولن) (۱) .

(۱) به پيوستم زاني ټه‌م چوارينه بكه‌ين به نمونه :

به‌نه‌وشه‌ي جو كه ناران هه‌فته‌يي بي
 ټه‌ لاله‌ي كوه‌ساران هه‌فته‌يي بي

بانه کانی ، دیاره له لایهن دارشتنی وتوو گوزاره (مهعنا) وه ناگاته نهو
ارینهانی که پیاوه هونهروهه کانی وه کو (عمر خیام) نووسیویانه . (۲)

ژیانی بابه تاهیر : له بابهت ژیانی یهوه زور کهم نهزانین ، چون نوسه ره
سه کار له ناو خویاندا جیاوازی یان تی که وتوو له دانانی سهردهمی ژیانی ،
ندیکیان لایان وایه له نیوهی دووهمی سهدهی یانزهههم (پینجهمی هیجری)
وه ، هندیکی تر له نیوهی دووهمی سهدهی سیانزدهههمی میلادی (دوای
دهی حهوتهمی هیجری) یان داناوه .

وه کونترین کتییکم دیبی له سهه بابه تاهیری نووسیپی کتییی (راحة
سدور) ه له پهرهی ۴۳ ی تاکه دهستوو سه کهی که له کتییخانهی پاریس دا ههیه
ای نووسیوه :

« یستوو مه کانی که سولتان طغرل بهگ هاته شاری ههمه دان سی پیری
رفیه تی تیا بوو نه مان بابه تاهیر و بابه جعفر و شیخ حمشا بوون ، که له سهه
ایهک له تهک دهه رگای ههمه دان هوه دانیشتبوون نه م چیا به پی ی نهوتری (جبل
ضر) سولتان که چاوی پی یان کهوت فه رمانی دا پیاوه کانی که بوهستن .

(منادی) می کهرن شههرو به شههرو =

وه فایی گول عوزاران ههفتهیی بی

(مفاعیلان مفاعیلان مفاعل . مفاعیلان مفاعیلان فعوان) . [وه رگیر]

(۲) نه مه نه گهر له چاو نه ده بی فارسی یه وه بیت شتیکی تره ، به لام
چاو نه ده بی کوردی که چهشکه به کی تاییه تی و ریچکه به کی تری
توو ، ناگونجی . [وه رگیر]

له تهسپه کهی دابهزی . لیان چووه پیشهوه و دهستی ماچ کردن . بابه تاهه
دیوانه بوو وانا تووشی (جهذب) هاتبوو به سولتانی وت :

« نهی کابرای تورک ! چیت نیازه بو بهندهکانی خوی بکهیت ؟ سولتان
وهلامی دایهوه : نهوه ته کهم که تو نهمرم پیی نه کهی !

ئنجا بابه تاهیر وتی : بل افعل ما یا مَرک به الله ، والله یا مَر بالعدل
والاحسان - سووره تی النحل . ثایه تی ۹۲ - . که نهوهی وت سولتان گریا و گوتی :
ان شاء الله وا نه کهم . ئنجا بابه تاهیر دهستی گرت و پیی گوت : نه م دیاری بهم
لی وهر نه گریت ؟ له نه نگوستیه وه ملی گوزه بیکی شکاوی داکنند که زور له میژ
بوو دهست نویژی پیی نهشت و وهک ئالقه کردیه نه نگوستی سولتان و پیی وت :
چون نه م موسیلهت له په نجه نه کهم ، وا من مولکی دنیات نه خمه دهسته وه .
جا توش عادل به !!

سولتان پاش نه مه مله گوزه کهی هه رلای خوی هیشته وه و نه گهر بچوو بابه
مهیدانه وه له نه نگوستی نه کرده وه . نه مه مانای باوهر پاکتی و دهر وون خاوینی
سولتان نه گه یینی . که له م بابه ته وه له موسلمانان کان که سی نه ده گه یشتی .
له وانه به نه م پیک گه یشته یی بابه تاهیر و طغرل به گک وه کو له سه ره وه
نووسرا . له سالی ۴۴۷ یا ۴۵۰ هـ = ۱۰۵۵ یا ۱۰۵۸ م بوویت . له سه ر
نه وه به دنیایی نه توانین باوهر به م میژووه نه کهین که (رضا قلی خان) بو مردنی
بابه تاهیری داناوه که له کتیه که یا (ریاض العارفين) نه لی له سالی ۴۱۰ هـ =
۱۰۱۹ م مردووه . به لام نه و چه ندهی « ژوکوفسکی » (۳) له وتاره که یا نووسیویه تی

(۳) وتاری ژوکوفسکی به رووسی له بهرگی هه شته می لاپه ره ۱۰۴ - ۱۰۸
له راپورتی به شی روز هه لاتی کومه له ی نه مپه راتوووری دیرینه کانی رووسی
سالی ۱۹۰۱ م .

وتوبه تی که بابا تاهیر له گهل [ابن سینا] تاخاوتنی بووه ، که ابن سینا له سالی ۴۲۸ هـ = ۱۰۳۵ م مردوووه ، ری تی تهچی راست بی به پی بی به لگهی هوشمه ندی ، بی گومان هم چند دیره ی له کتیبی (راحة الصدور) مان ، وه رگرت له گهل هم هه وال و ده نگو باسانه ریک ته که ویت که له کتیب و سه رچاوه گانی ترا هاتوون و که سایه تی « شخصیت » ی و ریزی بابه تاهیر پیشان ته دهن که چون ریزی لی نراوه وه کوو هه موو (وه لی) و (مه جذووب) ی که له ولاتی نیسلامه تیدا . من به چاوی خوم تا قمیکم له مانه دی که به سه ربهستی له دایه ره گانی حکوممه تی تورکی ته سوورانه وه . فه رمانه ره کان به تهوپه ری ریز لی نان و گه وره کر دنه وه پیشوازی یان ته کردن (؟) .

گه نچینه

به شیکه له چوارینه گانی بابه تاهیری هه مه دانی ، دلزار وه ری گراوه ته سه ر سورانی . ماموستا کامل حسن البصیر پیشه کی بو نووسیوه . له بلاو کراوه گانی (نازادی) یه ، له چاپخانه ی (الوفاء) چاپ کراوه ، دانه ی به ۶۰ فلسه .

ببلیکی ئازاد

[پشکو]

بو راوم ئه‌نی چیت لیم ئه‌وی
من ببلیکی ئازادم
سروش وای ناوه بنیادم
که ئازاد بم دیلیم نه‌وی
که وتوووته دووم لیره و له‌وی
دان رو ئه‌که‌ی
داو دانه‌نی
نیشان ئه‌گری
له پاریزای
تا بمگری

چیت لیم ئه‌وی من ئازادم
سروش وای ناوه بنیادم
ئاواته خوازی سهر چلم
دلبه‌ندی ئالیه‌که‌ی گولم
ئال ، وینه‌ی خوینه‌که‌ی دلم
ئه‌گهر خه‌زانی پایزو
باوو بورفتی زستانیش
گولی له چل وهراندی

له گول گه لاو چروکانش
من ههر شهیدای گولی ئالم
چاو نهی بیخی خو خه یالم
پره له گول
گولی سهر چیل

***

له خه زانا ، له زستانا
له کاتی ژیان وهستانا

تو بمینه

ههر ئه و بلبه ئازادهم

که ئامادهم

به هیوای گول

به دهم ، به دل

یه کجار به کول

ئه خوینم پر به دول و چه م

بو هیواکه م

ئه خوینم بانگی ئازادی

زور به شادی

به لام تو بو راوم ئه نی

داو دانه نی ؟

تابمگری و له ره که م نی

به ئاره زووی تو بخوینم !

من ناخوینم
نازادی خوم نادورینم
بی که لکه ره کهو ته له که
به زور له نازادیم مه که
من بو تو نازا ناخوینم
بو گولیک له رهنگی خوینم
من نه خوینم

نمونه‌های سوزی گورد پهروه‌ری
لای شاعیری به‌رزی گورد احمدی خانی

به‌د به‌ختی سه‌ری له نیمه داوه
توزکالی که مایه‌سی نه‌ماوه
ناخو ده‌بی روو بکانه کهم بوون ،
یاخو هر نه‌بی به مانی گه‌ردوون ؟

***

ری و شوینی وه‌هایه چهرخی گه‌ردوون
ته‌ویایه‌تی‌یه له پاش به‌رز بوون
تو بلی که هه‌لی چ زوو چ دیریک
بو نیمه له عاسمان ستیریک ؟
به‌ختی مه له خه‌و هه‌لستی جاریک
جاریک بکه‌ویته‌وه کارو باریک ؟ . . .

دهسنووسی کوردی

له

« نامه خانهدی ئیمپراتووری پیشووی بهرلین »

نووسینی : معروف خهزنهدار

لیننگراد : ئه کادیمیهدی زانستی سوفیهت

- ۱ -

نامه خانهدی ئیمپراتووری پیشووی بهرلین ، یه کیکه له نامه خانهد گوره و گرنگه کانی جیهان ، به تایه تی له لایهن ئه و دهسنووسه به نر خانهدی که لی یه تی . دیاره بهشی زوزی ئه م دهسنووسانه به زمانانی دهره وهی ئه وروپا نووسراونه ته وه ، چونکه چاپ و چاپه مه نی له ئه وروپا داها ت ، وه له ویوه بلا و بووه وه . نه ته وه کانی روژهلل ده میکه کتیب و دیوانی شیعر به ده ست ئه نووسنه وه ، وه وورده کاری تیا ئه کهن ، به تایه تی له ناو نه ته وه موسلمانه کاند ا .

له م نامه خانهدی دا (۱۴۰۰۰) چوارده ههزار دهسنووس هیه له بابته نه ته وه کانی روژهلل ، له م دهسنووسانه (۱۲۰۰) ههزار و دووسه دانهدی فارسی به ، یا خود ئه م دهسنووسانه به کتیبی فارسی له قه له م دراون . له راستی دا هه موویان فارسی نین ، به لکو هی کوردیشیان تیا به .

له جهنگی جیهانی دووم دا (۱۹۳۹ - ۱۹۴۵) دهسنووسه کانی ئه م نامه خانهدی کرا به دوو به شه وه ، به شیکه له ناوچهی ژوورووی ئه له مانیا خرایه ناو سندووقه وه ، وه له ژیر ئه رزا پاریزرا ، به شه کهی تریش دیسان هه ر خرایه ناو سندووقه وه ، وه له ناوچهی خوارووی ئه له مانیا له ژیر ئه رزا پاریزرا ، بو ئه وهی دوور بی له ئاگری جهنگ .

۲۰

به راستی خوننده‌واری کوردی چیروکیکی سهیری ههیه له گهل
خوننده‌واری نه‌ته‌وهی فارس ، هه‌رله کونه‌وه ، به پیی ده‌ستووریکی سیاسی
تاپه‌تی کاربه‌ده‌سته فارس‌کان ویستویانه نه‌ته‌وهی کورد به لقیك له فارس له قه‌لم
بدن ، زمانی کوردی به شیوه‌ییك له شیوه‌کانی زمانی فارسی له قه‌لم بدن .
ئیستا ده‌نگی ئەم ده‌هوله گه‌وره‌تر بووه ! ئەم بیرو باوهره تاپه‌ییك جیگای
خوی کردوته‌وه ، هه‌تا له زانستگانی ئەورووپا و ئەکادیمیەکانی ولاتی سوڤیه‌تیش .
هوی ئەمەش بی گومان ، ئەوه‌یه که تا ئیستا به ته‌واری زانستگا و ئەکادیمیەکان له
مێژوو و ئەده‌ب و خوننده‌واری نه‌ته‌وهی کورد نه‌گه‌یشتون ، له لاییکی
ئێریشه‌وه ، زانستگای تاران و زور له زاناکانی ئیران و هه‌موو بیرو باوهریکی که
له باهت کورده‌وه بلا و ئەکریته‌وه له خاکی ئیران دا ، به شیوه‌ییکی گشتی هه‌موو
ئهو بیرو باوهرانه ژه‌هریکی کوشندن ، ئەخرینه ناو جیهانی خوننده‌واری
ئاده‌مزاده‌وه . ئەم بیرو باوهرانه زورن ، هه‌موو روژیک بلا و ئەکرینه‌وه ، له
ناو گوڤارو روژنامه‌کانی ئیران دا ، له زانستگای تاران دا ، له هه‌موو یانه‌وه
کو بوونه‌وه‌ییکی خوننده‌واری دا ، وه ئەم ژه‌ره‌ی تیکهل به « به‌نگ » کراوه
له هه‌موو لاییک بلا و ئەیته‌وه ، ماموستا و قوتابیانی روژه‌هلات ناس له هه‌موو
لاییکی جیهان ئەیخوینته‌وه ، هیچ گومان له‌وه‌دا نی‌یه که تا پایه‌ییك تأثیر له سهر
بیرو باوهریان ئەکا . بو پیشان دانی رووی راستی نه‌ته‌وهی کورد پیویسته هه‌موو
گوڤارو روژنامه‌وه نووسه‌رو شاعیره‌کانی کورد پیوه‌ندی‌ییکی به‌هیزیان بی له گهل
زانستگان دا ، بیرو باوهری راستی خویان به ئەه‌وان بگه‌یین ، چونکه ئەوه‌ی
بوم ده‌ر که‌وتوووه ، فارس‌کان گه‌لیك له ئیمه چاپوکت‌رن بو ئەوه‌ی به خه‌لکی
بگه‌یین که زمانی کوردی شیوه‌ییکی فارسی‌یه ، راستی‌یه که‌ش تا پله‌ییك وور
بووه ، که زمانی کوردی نه‌ک زمانیکی سه‌ربه‌خوی هیندی - ئەوروپایی‌یه به‌لکو

له نامه خانهای ئیمپراتوری پیشووی بهرلین ، له بهشی دهسنووسه کانی فارسی دا ، هندی دهسنووسی کوردی ههیه ، له بهرامبهر ناوی ههر دهسنووسیک که کوردی بی وشه « کردی » نووسراوه . ئیستا له لای خواره وه ناوی ئهم دهسنووسانه ئه نووسمه وه ، وه کو له سهر بهرگی دهسنووسه که خوی نووسراوه ، ههر وه ها ژماره ی دهسنووسه کهش بهرامبهری ئه نووسمه وه ، ئهم ژماره یه ژماره ی نامه خانه که یه :

<u>ژماره ی دهسنووس</u>	<u>ناوی دهسنووسی کوردی</u>
۱۱۵۱	باباطاهر (کردی) .
۱۱۵۲	پریشان نامه ، ملا پریشان (کردی) .
۱۱۵۳	کتاب ملا جمجمه (کردی) .
۱۱۵۴	کتاب قادر (کردی) .
۱۱۵۹	داستان گرگ و روباه (کردی) .
۱۱۶۸	اشعار مختلف (کردی) .
۱۱۶۹	اشعار مختلف (کردی) .
۱۱۸۰	کتاب بهمن و فرامرز از قول ملا باقر کلیانی (کردی) .
۱۱۸۱	بهرام و گل اندام [کردی] .
۱۱۹۱	کلام کربلای محمد رضا کندومه در طهران [کردی] .
۱۱۹۲	کتاب هفت لشکر رستم زنون ریو [کردی] .

قول شیخ صنعانیا ار گفت فقی طیران [۹] .	۱۲۰۳
اشعار متفرقه کردی حسب الفرمایش پرفسور	۱۲۱۰
[مان] سیاح آلمانی ۱۳۲۱ [کردی] .	
آثار شیخ رضا و ترجمه آن بفارسی [کردی] .	۱۲۱۲
دیوان اشعار سالم [فارسی ، بندرت کردی] .	۲۱۶۱
مجموعه از اشعار بگویش [گویا] ، [کردی] .	۳۲۲۷
اشعار کردی .	۱۰۵۴
اشعار کردی .	۱۰۵۵
اشعار کردی .	۱۰۵۶
اشعار کردی .	۱۰۵۷

له ناو دهسنووسه فارسی به کایش دا ، هندی دهسنووس هیه که له بابت
 کوردهوه نووسراوه تهوه ، به لام به زمانی فارسی ، لیره دا ناوو ژماره ی ئهم
 دهسنووسانهش ته نووسمه وه :

<u>ژماره ی دهسنووس</u>	<u>ناوی دهسنووسی فارسی</u>
۴۶۱	تاریخ زندیه ، علی رضا شیرازی ابن عبد الکریم .
۱۲۱۳	تاریخ ششصد و چهل و یکسال مملکت کردستان متصرفی دولت ایران .
۱۲۱۵	رساله ضبط عشائر ساکنان اطراف ساوجبلاق مکری از محمد جواد الساوجبلاقی .
۳۳۹۸	تاریخ زندیه ، محمد صادق موسوی [نامی] .

- ۴ -

نهك ته نیا دهسنووسه گانی کورد ، به لکو دهسنووسی گهلی له نه ته وه گانی
 روز هلات له نامه خانه و موزه خانه گانی ته وروپا هه ن ، وه کو نامه خانه و موزه

خانه‌گانی لهنده‌ن و به‌زلین و موسکوو لینینگراد و پاریس و هی‌تر ، ئەم دەسنووسانە
 له ههموو روویه‌که‌وه بو‌وه به مولکی ئەوان ، کهس ناتوانی لی‌یان وەرگریته‌وه ،
 به‌لام ئەبی‌ی خواوەنه‌گانی راسته‌قینه‌ی ئەم دەسنووسانە بویان به‌ته‌نگه‌وه بن . . .
 بو دەسنووسه‌ عه‌ره‌بی و فارسی‌به‌کان زانستگا و زاناکانی عه‌ره‌ب و ئیران تا ئیستا
 دربیان نه‌کردوو له چاپ دان و لیکولینه‌وه و ساغ کردنه‌وه و وینه‌گرتنی ئەم
 دەسنووسانه‌ی خویان . بو هینه‌گانی ئیمه‌ش ، خومان ، ناشکوری نه‌بی ، وه‌کو
 مه‌سه‌له‌ی رووسه‌که‌ی ئه‌لی : « نه‌گه‌تی له‌وه‌یه‌سه‌ی زورو ئیشی که‌م » ئیمه‌ی به
 ریوه‌ بردوو . بو خواوەنه‌گانی ئیستای دەسنووسه‌گانی ئیمه‌ش ، ئەوان ئەوه‌نده به
 ته‌نگه‌وه نین ، ته‌نیا شانازی به‌وه‌وه ئەکه‌ن که دەسنوسی کوردی‌یان هه‌یه ، بریتی‌به
 له‌ خوینده‌واری نه‌ته‌وه‌ییکی بچوو‌ک که له‌ ناو شاخه‌گانی زاگروس ئەژین ،
 دەسنووسه‌گانی ئیمه‌ له‌ ئەوانیتر به‌ نرختره‌ لایان ، چونکه‌ که‌مه‌و هی نه‌ته‌وه‌ییکی
 بچوو‌که ! . به‌ راستی ، وه‌کو ته‌نگو چه‌له‌مه‌ییکیان بو پیدا بی ، له‌و کاته‌ی
 ئەسمه‌ریکی سمیل ره‌ش ئەچی بو نامه‌خانه‌که و داوای کونترین دەسنووسی
 « مه‌م و زین » ئەکا ، به‌لی بوی ده‌رئه‌هین ، به‌لام سی‌چوار که‌س به‌سه‌ریه‌وه
 ئەوه‌ستن ، سرنجی ده‌ست و چاوو هه‌موو بزوتنه‌وه‌ییکی ئەده‌ن ، نه‌وه‌ک
 په‌ره‌ییکی بدری ، یا خود له‌ ناو ئەم هه‌موو خه‌لکه‌ بیرفینی !

پسوستی سه‌ر شانی هه‌موو زانا و یانه‌و ده‌سگاییکی خوینده‌واری
 کوردی‌یه ، که هه‌ول بدنه‌ن بو‌گرتنی وینه‌ی ئەم دەسنووسانه ، وینه‌گانیان بینه‌وه
 ولات ، له‌ نامه‌خانه‌گانی سلیمانی و هه‌ول‌پرو که‌رکووک و به‌غدا‌ی دابن ، ئەو
 کاته‌ هه‌ر له‌ پاله‌وه ئەتوانی ئەم دەسنووسانه چاپ بک‌رین و بلاو بک‌رینه‌وه ،
 چونکه‌ روژی ژیان ، له‌م چه‌رخ‌ی بیسته‌مه‌دا خه‌ریکه‌ له‌ سه‌ر کوردیش هه‌لدی . .
 لام وایه‌ خه‌باتی قه‌له‌م ئەتوانی زوو‌تر تیشکی ئەم روژه به‌نینه‌ ناو شاخه‌گانی
 کوردستان ، چونکه‌ شتی ئەم سه‌ر زه‌وی‌یه‌ی ئیمه‌ی گه‌یاندوته‌مانک !

نه خوشی ساری و

خولی پاراستنی

دوکتور هاشم دوغرامچی

نه خوشی ساری نه و نه خوشی یانه په که له په کیکه وه نه گاته په کیکه تر .
نهم نه خوشی یانه هموو له میکرو بیکه وه په یدا نه بن و هر په که میکرو بی تایه تی
خوی هه په . په کم جار ژماره په کی کم له میکرو په نه گاته لهش ، له وی نه گه
توانی په ره بسینی و دهست بکا به زیاد بوون نه خوشی په یدا نه کا . نهم په ره سه ندن و
زیاد بوون هس هموو گاتی له بهر گه لی هو مومکین نابی ، نه و وه خته میکروب
نهمری و نه خوشی په یدا نابی .

هوی بلاو بوون هوی نهم نه خوشی یانه په که جور نی په ، به شیکیان په که
سه ره له نه خوشه وه نه گه نه لهش ساغ ، وه کو نه خوشی وه ناق (خناق) ، کو که
ره شه ، سیلی سی ، نیلیتیهایی سه حایای ده ماغی . نه خوشی گرفتاری نهم دهر دانه
به هه ناسه دان ، کو که و پژمین ، به قسه کردن ، به لغهم و تف فری دار .
ژماره په کی زور له میکرو بیه گاتی نه خوشی په که یان له ده میان هوه نه که نه دهر له و
شویانه ی تیا دانه نیشن . له مه وه نه و میکرو بانه بلاو نه بنه وه و به هه ناسه وه رگرتن
نه گه نه ناو لهشی نه و که سانه ی نزیکی نه خوش نه که ون و له گه لیان نه ژین .

به شیکه تری نه خوشی ساری بو نه وه ی له په کیکه وه بگاته په کیکه تر ،
هویه کی پیویسته . نهم هویه کرم (حشره) یکه وه کوو میشووله که نه خوشی
مه لاریا بلاو نه کاته وه ، یا نه سپی که نه خوشی ره شه گرانه تاو که وتویی بلاو

ټه کانه وه ، يا کيچ که نه خوشی تاوون بلاو ټه کانه وه ، يا ميش صکه گهلی
نه خوشی وه کوو گرانه تا ، رشانه وه ، ديزانتری و گهلی نه خوشی تر
بلاو ټه کانه وه .

به گه یشتی میکروب بو ناو لهشی لهش ساغ ، ټه بی ټم شوینه بو پهره
سهندن و زیاد بوونی میکروب دس بدا . ټمهش هموو کانی به میکروب ریک
ناکهوی ، چونکه گهلی لهش مه ناعهت و موقاومه می بهرامبر ټم میکروبه هه یه
نایهلی زیاد بکاو پهره بسینی ، به لکو ټه می مرینی . هه ندی که شیش مه ناعهت و
موقاومه می بهرامبر میکروب نی یه ، له بهر ټه وه میکروب دس ټه کا به زیاد بوون
وه نه خوشی په یدا ټه کات . له بهر ټه وه نه خوشی ساری ټافه تیکی گه وره یه بو
گهلی ، وه پیویسته له سهر جو کوومهت و گهلی به هموو هیزیا نه وه روو بکه نه
به ربه رگانی ټم نه خوشی یانه ، وه ری بلاو بوونه و یان بگرن . له بهر ټه وه یه
هموو ولاته پیشکه وتوووه کان بهشی زوری بووجهی ته ندرستی یان بو چار کردنی
نه خوشی ساری ته رخان ټه کهن . ټمه که گهلی لهم نه خوشی یانه به زوری له
ناومانا بلاو بووه ته وه ، ټه بی به گهلی و جو کوومه ته وه به هموو توانامان موکافه حه ی
ټم نه خوشی یانه بکه ین . ټم نه خوشی یانه به ته نیا جو کوومهت پیشیان لی ناگیری ،
وه پیویسته هموو که سی هاوکاری بکات له گهلی جو کوومهت وه به ته واوی
ټاموزگاری به کانی جی به جی بکات . حالی حازر گهلی لهم نه خوشی یانه له گهلی
ولتان ههر به ناو ماون ، چونکه هموو ټم نه خوشی یانه هوی بلاو بوونه و یان
زانراوه ، وه ټه گهر هاتو جو کوومهت و گهلی پیکه وه هه ویان دا پیشی نه خوشی
بگرن به ټاسانی بویان پیک دیت .

ټه بی ټه وهش له بیر نه کهن هه ندی لهم نه خوشی یانه وه کوو سیلی سی چار
کردنیان ټاسان نی یه ، وه له ناو بردنیان به نده له سهر بهرز بوونی پله ی ژیان

خه لك ، چونكه خهسته خانه و ته داوی كردنی نه خوش هه چهنه سووڌی زوره بهلام به تنیا ته مه بهش ناكا ، چونكه تا ئیستاش ژماره یه کی ئیجگار زور له خه لك خواردنی صحی ی پیوستیان دهس ناكهوی ، وه خانووی صحی یان نیینه .
ته مهش هویه کی زور گرنگه بو بلاو بوو نه وهی نه خوشی .

بو پیش گرتن و موکافه حه ی نه خوشی ساری ته مانه پیوسته :

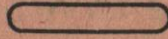
۱ — موکافه حه ی حه شهرات وه کوو میش و میشووله و ته سپی ته بته هوی نه مانی گه لی نه خوشی وه کوو دیزانتری ، گرانه تا ، ره شه گرانه تا ، که وتووی و گه لی نه خوشی تر . میشووله له ماوهی چهنه سالی رابردوودا به هوی پهیدا بوونی هه ندی ده رمانی میشووله و کیچ و ته سپی زور که می کردووه ، له بهر نه وه گه لی لهم نه خوشی یانه زور که می کردووه و هه ندیکیان نه ماون .

بو موکافه حه ی میش تا ئیستا هیچ نه کراوه . ته مهش به ننده له سه ر پاک و ته میزی خه لك . ته گهر توانیمان هه موو شوینیک به پاک و ته میزی راگرین ره نگه میش زور کهم بکات ، وه ههروه ها نه خوشی کهم بیست . ته گهر نه مان توانی میش له ناو بهرین ته بی نه یه لین میش له سه ر ته نه خانه کان و زبیل بنیشته وه ، چونکه میش لیره وه میکروب هه ل ته گری . ته مهش پیوست ته کا که کهس جگه له ته نه خانه ی صحی له شوینیکی ترا نه نیژیت . ته مهش ته گهر له شارا مومکین بی حالی حازر له لادی هه ر مومکین نییه ، وه ته گهر ته مهش نه کربت ته بی خوارده مه نی له میش پاریزریت .

۲ — گه لی نه خوشی ئیستا به کوتان (تلخیص) وه کوو تاوله ، یان به شرنقه وه کوو وه ناق ، کوکه ره شه ، ئیفلیجی منالان (شلل الاطفال) ، تیفوئید پیشی لی ته گیری . ته بی هه موو کهس ته وهی له بیر نه چی که به رامبه ر دهم نه خوشی یانه تطعیم بکات .

نهخوشی ساری به پیدا بوونی ، نه بی نهخوشه که ببری بو خسته خانه
وه لهوی ته داوی بکری ، چونکه مانه وهی له ماله وه ته یته هوی تووش بوونی
خه لکی ترو بلاو بوونه وهی نهخوشی .

۳ — هه موو نهو که سانهی له جیگای گشتی ئیش ته کهن وه ک چاپخانه ،
که باب خانه ، چیشته خانه ، ماست فروش ، شهر بهت فروش ، نه بی به باشی
فهحس بکری . که نهخوش نین ، چونکه نه گهر نهخوش بن نه بن به هوی بلاو
بوونه وهی نهخوشی .

روژ ژمیری کوردستان

روژ ژمیری باخه ل و دیوار ، ماموستای به بهرهم
ماموستا نه ریمان دهری کردووه . میژووی کاره سات و
رووداوه گانی نه ته وهی کورد و جیهانی تیدایه ، له گهل
وینهی ناو دارانی کورد و دیمه نی جوان و وهرزی
کشت و کال و گهلی شتی تر .
له بیرت نه چی له ههر به کهی دانه به ک بکری . .

* * *

گولی شادیم

سلیمانی : جمال نوری

گولیکی سووری پاراوم هه بسوو
به سروهی بهیان نه شایه وه
گولیکی هینده جوان و ناسک بوو
دل به بیننی نه حه سایه وه

***

به روژو به شهو پاسه واننی بووم
تهویش تا تههات نه گه شایه وه
ههردهم به دهوریا تههاتم نه چووم
خهم و پهژا رهم ته ره وایه وه

***

مهلیکی جوانیش ههه وهك فریشته
بو پاسه واننی هاته کایه وه
به دل ئاوازی شادی ئه رسته
سهه نه و په رانهی ته دره و شایه وه

***

به لام له ناکاو گوله کم زهرد بوو
هه لوهری و دلش به و خولیا یه وه

هه‌رگیز بی نارام نه‌هات و نه‌چوو
به په‌ژاره‌وه نه‌تلايه‌وه ..

***

چی بکهم وا گولی شادیم هه‌لوهری
ره‌شه‌بای قینیش په‌ره‌که‌ی دری
نه‌و مال‌ه‌ش چه‌ند سال پاسه‌وانی کرد
نمی نه‌هشکی رشت لی داو هه‌ل‌فری ! !

ده‌بار‌ه‌ی شانوو شانو‌گه‌ری و توویانه :

جیهان هه‌مووی شانویه .. ئاده‌مزادیش ، به پیاوو ئافره‌ته‌وه
نوینته‌ری سه‌ر شانون .. له شوینیکی تایه‌تی‌یه‌وه دینه ژووره‌وه و له
شوینیکی تره‌وه نه‌چنه ده‌ره‌وه .. مروف له ژبانی خویا‌گه‌لی ده‌ور
یاری نه‌کا ..
- شکسپیر -

— * —

من وینه‌ی (ژبانی راسته‌قینه) به‌وجوره نه‌گرم که مروفه
عاده‌تی‌یه‌کان نه‌ژین . نه‌بی چیروکی شانویی به‌جوریک نووسرابی خه‌لکی
هات و چوکه‌ری ئیواران و به‌یانانی تیایی ، شیو بکه‌نه‌وه و ، ده‌بار‌ه‌ی
هه‌وا بدوون و ، قاقه‌زین بکه‌ن ..

- چیخوف -

یولیوس فاوچیک

روژنامه نروسی خهبات گهر

فاشسته هیتلری به کان که فاوچیکیان کوشت ، وایان نهزانی به کوشتی ،
 ناوو نیشانی هتا هتا به کویر نه که نه وه . به لام به هه له چوو بوون . . خنکاندنی
 فاوچیک کاریکی کرد که بی به نموونهی قاره مانه تی له تیکوشانا بو سه ندنه وهی
 مافی گهل ، وه ناوی بی به سه رمه شقی خهباتی هزاران له پیناوی نازادی و
 ناشتی و پاشه روژیکی باشترا . .

* * *

فاوچیک له ۲۳ ی شوباتی ۱۹۰۳ دا له گهره کسی (سمیخوف) که
 گهره کیکی کریکارانه له (پراگ) له دایک بووه . باوکیشی ههر کریکار بوو ،
 به لام له گهل نه وه موو زه حمهت و مهینه ته شا که نهی کیشا هزی له گورانی
 وتن نه کرد ، وه وای لی هات ناوبانگی بلاو بسووه وه ، وه له چند لاه بانگ
 کرا بو ناهنگ گیران له سهر شانو به ناوبانگه کان .

دایکیشی نافر تیکی بهرگدروو بوو ، زور هزی له ژبان نه کرد . یولیوس
 فاوچیک له مه وه ، خوشه ویستی ژبان ، وه له باوکیه وه بیری قبول وه هستی
 ناسکی به میرات بو مایه وه ، وه له ههر دوو کیانه وه هز کردن له هونه ر و
 گورانی و موسیقا .. مامیشی بوژیکی میلی بوو ، وه له جیهان دا ناوی دهر کرد بوو .
 بهم چه شنه فاوچیک له خیزانیکسی هونه ر مه ندا پی گیشت . ته مه نی دوو
 سال و نیو بوو که له سهر شانوی سمیخوف ده وری منالی دی ، له چیروکی
 (پیلای شووشه) یان (شازاده ته سه ندریللا) دا . .

فاوچیکي بچکوله سهردهمی منالیدا ههمیشه دهوری منالانی یاری ته کرد
له سهر شانوکانی (سمیخنوف) و (بلزن) ، وه که بوو به نو سالان دهوریکی
دی له سهر شانویهک له شانوکانی بهرلین . ههر به منالی حمزی له کتیب بوو ،
پیش تهوهی بچیته قوتابخانه دایکی فیری ئهلف و بیی کردبوو . ههمیشه له گهل
مناله کریکاره کانا ههل ته سوورا ، له شهقامه کانا یاری ته کردو وه ختیکی زوریشی
به خویندهوه ته برده سهر ، قوتابخانه کهی خوش تهویست . .

له ۱۹۱۳ دا له گهل دایکی چوووه بلزن ، وه بو سالی دواپی چوووه
قوتابخانهی سانهوی . لهو ساله دا باوکیشی گوینزرایهوه بو تهوی بو کارکردن
له کارگاکانی (شکودا) بو توپخانه دروست کردن . بهم چهشنه مانهوه تا
۱۹۱۹ . لهم ماوه به دا زور بهی شهوه کان فاوچیک نانی ته برد بو باوکی بو
کارگاکه ، وه لهم ریگایهوه شماره زایی به کی وردی پهیدا کرد له باره ی ژبانی
کریکاره کان و هاوکاری یان . . ساله کانی جهنگ سالی قاتی بوون ، خه لکی ریز
ته بوون بو وهرگرتنی ئاردو کولیره ی گهنمه شامی . یولیوسیش پاش نیوه رویان
له ناویانا ته وهستا به لکو چنگی ئاردو چاند کولیره یه کی دهسگیر بی . . لهو
کاتانه دا زوری گوی لی ته بوو ئافره تان بو میردو براو باوک و ده زگیرانه کانیان .
ته گریان که له مهیدانی جهنگا کوژرابوون ، وه دادیان له دهس گرانی ته کردو ،
بیزاری یان دهر ته بری له جهنگ . . لهوهوه بریاری دا پهرتوک (نشرة) یکی
بچووک دهر کا به ناوی منالانهوه ، ناوی لی نا (سلوفان) واته : سلوفایایی به کان .
بهم چهشنه له ۱۲ سالانا بوو یه که بچار بوو به روزنامه چی . تههم روزنامه یه ی له
دهفته ریکی قوتابخانه دا ته نویسی بهوه ، وه دهنگ و باسی فیه نناو ولاتانی دهره وهی
تیا بلاو ته کردهره ، وه له کارو باری ژبانی کومهلایه تی سهردهمی جهنگ
ته کولی بهوه و ره خنه ی له سازمانی ئارد دابش کردن و ئارده کهی ته گرت و

تهیوت تم ئاردهی دابهشی ئەکا، ئارد نییە، سوسە .. هەر وهه لاپه رهشی لی
تهرخان ئە کرد بو زانست و ئەدهب و وهرزش و شانو ..

له ۱۹۱۶ شا په رتو کیکی تری ده ر کرد، ناوی لی نابوو (پیری خوش) .
روژی چهند سهعات له چیشته خانه کهی مالی خویانا دانه نیشته بهو دهس و
په نهجه بچکولانهی لاپه ره کانی ئەو روژ نامه بهی رهش ئە کرده وهو وینهی کریکاتوری
په ئە کیشاو شیعر ی بو ههل ئە بهست و مه تهلی بو ریک ئە خست، تا روژ نامه کهی
خوش و ره خنه که له که گری بی .. سروشتی ئاشکرای ئەو روژه ی فاوچیک
ئهو بوو له عاستی مهینهت و ناره حه تیدا نه ئە بهزی، وه بهو روژ نامولکه بهی خوشی
ئه خسته دلی باوک و دایکی و دهرو دراوسیکانیان .. بو ئە وهی - خوی واته نی -
شهم و په ژاره ی زه مانه یان له دل ده رگاو له بیر بیاته وه ..

که بوو به ۱۶ سالان، په رتو کیکی ئە ده بیی ده ر کرد، ناوی لی نا
(چیکی) . لهو په رتو که یا لهو مه سه لانه ئە کولی به وه که به خه یالیا ته هات، وه
شیعره کانی (هافلیتشیک بوروفسکی) ی بلاو ئە کرده وه که هه موو هیرش بوون
په سه ر حوکمی نه مسایی . بسوروفسکی قاره مانیکی نیشتمان په ره وه رو نوو سه رو
شاعیریکی به رزی سه ده ی نوزده هه م بوو، دلی پر بوو له کینه له رژیمی پاشایه تی،
وه میشکی پر بوو له پیری ئازادی خوایی .

***

شورشی مه زنی ئو کتو به ریش کاریکی ته واوی کرده ده روونی فاوچیک .
پاژه سالان بوو که تا وه له قوتایی به کانی هان داو شان به شانی کریکاران به شدار
بوون له خو پیشان دانیکا بو پیروز بابی سه ر که وتفی شورشی ئو کتو به ر له یه کی
ئهیاری ۱۹۱۸ دا . هه ر لهو ساله دا به چاوی خوی کاره ساتیکی ناخوشی دی ههستی
برواندو ته ویش کینه ی خوی له خوین مژان له چهند شیعیکیدا به جوانترین

شیوه دهر بری . کاره ساته که نهوه بوو چهند سهر بازیک عه ره بانه یهک نانیا .
نه گواسته وه ، تا قمه منالیک برسی چاویان پیان کهوت و دهوریان لی دارن و
دهسیان کرد به هاوار : برسیمانه . . برسیمانه . ره ننگ بسی هه ندیکیشیان
کولیره یان فراند بی . . بو بهر به ره کانی ی نه و منالانه سهر بازه کان ته قه یان کرد و
پینجیان لی کوشتن . . له زرووفی سهر کهوتنی شورشی ئو کتوبه را کاره ساتی وا زور
کاریگر بوو ، کریکاران تیکرا مانیا گرت ، فاوچیکیش ههستی بزواو به ناوی
سهرمایه داره کانه وه وتی :

نهم رهش و رووتانه هاواری چی یانه له خواره وه ؟
بو وا نه کن . . چش با برسی یه تی بلاو بوو یته وه له ولانا !
که واته چار چی یه ؟
یا به ند کردیانه ، یا کوشتیان !

نه نجا به ناوی رهش و رووتنه کانشه وه وه رامی دایسه وه :
هه قتانه . . گهوره هه قتانه !
به لام نیمهش نه مانه وی پی بکه نین . .
روژیکمان نه بی پیکه وه . .
له و روژه دا ره چه له کتان دهر نه هینین !

به م چه شته فاوچیک بوو به لایه نگری بهش خوراوان و باوه ری کرد که
نه بی شیوهی جهان بگوری ، وه هاته تیکوشان بوگه یشتن به و نامانجه پیروزی . .
که له سالی ۱۹۱۸ دا جومهوریه تی چیکوسلوفاکیا دامه زرا ، فاوچیک
وای زانی ئازادی هاتووه ته دی ، خوی له باره ی نهم گومانه یه وه
له ۱۹۳۳ دا نووسیویه :

« ئىواره بوو ، ليژنهي كريكاران و قوتابىيان كوپو بوونوه ، باسى وه زعى
ولا ئيان نه كرد ، خه لك گهرم داهاتبون ، له هر لايه كه وه كسومليك شتيكيان
نه خوينده وه و شتيكيان نهوت . . له لايه كي تره وه كريكاريكي سوشيال ديموكرات
نووستوو ، چووم خه بهرم كرده وه ، ويستي بزاني چى تر رووى داوه ، وتى :
ئهى نازادى ؟ وتم : ده سمان كهوت . وتى : ئهى سهر به خويى وتم : نه ويش .
وتى : به سهر كرده بى كسى ؟ سهر سام بووم كه ديم باوهرى به هيچ كام له و
سهر كردانه نى به . نه نجا به سوزه وه بوى باس كردم كه نه بى بزاني نهم نازادى به
نازه به بو كي به . تى نه گه يشتم مه به ستى چى به ، وتم : بو ئيمه به ، بو ههموو
لايه كه مانه . . شانيكى راته كاند ، رازى نه بوو له قسه كه م . . »

« ههرگيز نهو كريكارم له ياد ناچى كه يه كه مين كهس بوو له نيوه شهوى
۱۹۱۸/۱۰/۲۸ دا تيشكى راستى دى . . » .

بهم پى به فاوچيك ورده ورده تى گه يشت كه نهو ئامانجهى نهو نه يهوى
هيشتا نهى گه يشتوو تى ، وه نه بى ههولى بو بدا . .

فاوچيك زور جهزى له خوينده وه بوو . له سالانى ۱۹۱۹ - ۱۹۲۲ دا
سه دان كتيبى نه ده بى خوينده وه ، وه گه لى شتى ده رباره مى ژووئى نه ده بى
چيكى وره خنهى نه ده بى خوينده وه . له ۱۹۲۰ دا بوو به نه ندامى ده ستى
نووسهرانى (پرافدا) كه پارتى سوشيال ديموكراتى چه پ ره و ده رى نه كرد ،
نهو پارتى بهى كه پاشان بوو به پارتى كومونىست .

له پايزى ۱۹۲۱ دا چوو بو (پراگ) بو خويندنى نه ده ب ، وه چونكه
هيچى نه بوو پى بژى ، ئيشيكيشى دوزى به وه له نووسين خانهى سهر ژميرى
دهوله تى . له م سهر ده مه دا زورى نه خوينده وه ، وه جار جار يش له روژنامهى
(پرافدا) ي خويانا نهى نووسى . له ۱۹۲۳ دا له سهر ئيشه كهى ده ر كرا ،
چونكه كار به ده سته كانى هان دا بوو مان بگرن ، وه بوو به كريكار . به لام

هر بهرده وام بوو له نووسینا . له ۱۹۲۵ هوه دهستی کرد به نووسین له (رودی پرافسو) دا که روزنامه‌ی پارتنی کومونیسټ بوو . بهم جوړه هر خهریکي نووسین بوو ، وه که مـیری روزنامه‌یه کی دانه‌خست ، چهندي پی بکرایه له روزنامه‌ی ترا نه‌ی نووسی ، وه خزمه‌تی بیرو باوهری سوشالیستی ته کرد . له ۱۹۳۰ دا به ناواتیکی خوی گه‌یشت ، وه چوو بو یه کیتی سوفیهټ ، وه چوار مانگی تیا مایه‌وه . که هاته‌وه ته‌واو دلنیا بوو که یه کیتی سوفیهټ ولاتیکه مه‌عنای به‌زین نازانی . . وه ده‌سی کرد به تی‌گه‌یاندنی گهل و چینی کریکار له باره‌ی سوفیه‌ته‌وه .

هر له و ساله دا ۱۵ روزیان حوکم دا ، پاشان کردیان به سهر باز ، به‌لام هیشتا مانگیکی به سهر نه‌چوو بوو دهریان کرد ، وتبوویان چون نه‌بی رری روزنامه نووسیکی کومونیسټ بدن بیته ناو سهر بازه‌کان و بی‌یان‌کا به کومونیسټ ؟ له ۱۹۳۱ یشدا دیسانه‌وه به دزی یه‌وه سهریکی تری له یه کیتی سوفیهټ دا ، وه که گه‌رایه‌وه گیرا و خرایه به‌ندیخانه .

له ۱۹۳۲ یشدا دیسانه‌وه گیرایه‌وه به سهر باز ، به‌لام هر روزی له ته‌که‌نه‌یه‌ک دایان نه‌نا ، تا نه‌چیته ناو خه‌لک ! به‌لکو نه‌شیان ته‌هیشټ ته‌گه‌ر یه‌کیک لی پرسی : تو چیت ؟ بلی : روزنامه نووسم ، وه له (رودی پرافسو) ئیش ته‌که‌م !

که له سهر بازی رزگاری بوو گرتیانه‌وه ، به‌لام توانی خوی له دادگا رزگار بکا . که دهرچوو بوو به سهر نووسهرانی روزنامه‌ی (هالو نوفینی) که نه‌رو کاته روزنامه‌ی پارتنی کومونیسټ بوو ، له و دمه‌دا پولیس زور به دوایا ته‌گهران . تا ناچار بوو خوی بشاریته‌وه و به ناوی خواسته‌مه‌نی یه‌وه بنووسی . هر به و چه‌شنه مایه‌وه تا له ئابی ۱۹۳۴ دا دیسانه‌وه چوو بو یه کیتی سوفیهټ ، وه بو

به په پام نیری رودی پرافو . دوو سال لهوی مایه ووه و گهلی شوین گهرا . که له ۱۹۳۶ دا گه رایه ووه دهستی کرده ووه به نووسین ، به لام له بهر پولیس خوی تا راده یهک شار د بوه ووه .

له ۱۹۲۸ یشا بوو به بهریوه بهری روژنامه ی (نفوریا) وه به گهرمی په رده ی له رووی مه ترسی فاشیزم لانه دا که له چیکوسلوفاکیا دا سهری هلدابوو ، وه به توندی بهرام بهر حو کمرانه خائینه گانی نه نووسی که له گهل هیتلرو ئیمپریالیسته گانی روژا وادا دهسیان تیکهل کردبوو . نه وروژه تنه نا پارتي کومونیسست هه بوو خه لکی ریک نه خست بو خه بات له رووی فاشیزمدا . .

✱ ✱ ✱

که حو کمرانه گانی چیکوسلوفاکیا سهریان بو هیتلر دانه واندو دهسیان کرد به بهر بهر گانی نیشتمان په روه ره گانی ولاته که یان ، فاوچیک به پی ی فهرمانی پارتي کومونیسست دهسی کرد به نووسین له و تاگ و تهراروژنامه پیشکه و تونوانه دا که ما بوون . له وتاریکیا نووسیووی :

« له ناخی دهرونی نه ته ووه که مانا هینیک هه یه هه رگیز نابیزی . هه همیشه خوی دهربریوه له بهر بهر گانی کردنی دوژمنه هیرش بهرو دا گیر که ره گانا . . له ناخی دهررونی نه ته ووه که مانه ووه هه همیشه پیای و راست بوونه ته ووه که بی ترس راستی یان وتوو و له سهری هاتوو نه ته ده نگ و له جه ورو سته می زوردار و نه نجامی راستی وتن ته ترساون ، وه وه ستاون له رووی نه وانه دا که بوون به مایه ی نه گبه تی بو ولاته که مان و به زور حو کمی خویان تیان داسه پاندو ووه به سهر میلله ته که مانا . . »

به م چه شنه دهسی کرد به زیندوو کردنه ووه ی شکوی نه ته وایه تی میلله ته که ی به دریژایی میژوو ، وه وتاری به نرخی له سهر نه نووسی ، وه تسوزی له سهر نه ده بی نه ته ووه که ی لانه دا . . وه هندی جار بو نه ووه ی بتوانی به ئاشکرا نووسراوه گانی بلاو بکانه ووه ، ناوی خواسته مه نی ی له سهر دانه نا .

که چیکوسلواکیا به ته واوی داگیر کراو ، هه موو روژنامه نیشتمان .
پهروهرو پیشکه وتوووه کان داخران و فاوچیک ناچار کرا که لاپه ره ی زانستی
روژنامه یه کی روو زهردی فاشستی بنووسی ، نهی کرد و خوی شارده وه . لهو
ماوه دا دهسی کرد به لیکولینه وه ی نه ده بی نه ته وه که ی نووسینی ره خنه ی نه ده بی ،
وه نه وه ی خسته نه ستوی خوی که نامه خانه یه ک دامه زینی هه موو نووسراوه
کلاسیکی یه گانی سهرده می راه زینی میلله تی چیکوسلواکیای تیا بی .

له ۱۹۴۰ دا پولیس ویستیان بچن له ماله وه بیگرن . به لام نه م پی ی
زانسیون و دهر باز بو بووو . پاش ماوه یه کیش پولیسکی چیکی چوو بیگری ،
به لام فاوچیک توانی قه ناعه تی پی بکا که نابی پولیسکی چیکی یه کیکی چیکی
بگری له بهر خاتری گستا بو . بهو چه شنه نهو جار هس دهر باز بوو ، وه رای کرد
بو پراک ، وه خوی شارده وه . لهو سهرده مه دا به نهینی نامه یه کی بلاو کرده وه
که بو گوبلزی نووسیوو ، لهو نامه یه یدا نه هل : « نهی سهر شور ! تو نه گهر وا
تی بگه ی نیمه ، روشن بیره گانی چیکوسلواکیا غیره تمان نه وه نده ی نه ته وه که مان
نی یه ، به هه له دا نه چی ، چونکه سهر چاوه ی غیره تی نیمه نه ته وه که مانه ، وه
نه گهر وا بزانی سهرت بو شور نه که یین و دهس له نه ته وه که مان . هه له نه گرین ،
گوی شل که بو وه ر امان : نه .. نه .. هه تا هه تایه ، نه .. نه .. » .

لهو سهرده مه دا به ناویکی خواسته مه نی له روژنامه یه کی منالانا نهی نووسی
له باره ی نووسره چیکی یه کانه وه ، تامناله کان شاره زا بکا له شکوی نه ته وایه تی بان ،
بو نه وه ی شاره ستانیه تی خویانینان خوش بووی و زمانه که یان و که له پووری
نه ته وایه تی بان زیندوو بکه نه وه . .

پاش نه وهش که کومیتیه ی ناوه ندی ی نهینی پارته ی کومونست گیرا
له به هاری ۱۹۴۱ دا ، فاوچیک و چه ند که سیکي تر کومیتیه یه کی ناوه ندی ی تریان
دانا . نه رکی سهرشانی فاوچیک له م کومیتیه دا به ریوه بردنی نووسین و پروپاگنده

بوو ، لهو دمه‌دا چند جار به‌يان نامه‌و روزنامه‌ی زورو زه‌بنده به نهيڼې بلاو
کرايه‌وه ، بو‌گرم کردنی خه‌بات له رووی فاشيزم دا ، وه بو دهربريڼې باوه‌ری
ته‌واو به وه‌فای يه‌کيتی سوفيه‌ت و سوپای مه‌زنی ..

له‌و به‌يان نامه‌يدا که به بونه‌ی يه‌کی ته‌یاری ۱۹۴۱ هوه دهری کرد ،

نوسيووی :

« به‌لی ټيمه خويمان شاردوه‌ته‌وه ، به‌لام نه‌مردووين و نه‌خراوینه‌ته‌گور ..
ټيمه تووی سوشيايزمين ، که خوری به‌هار لی داین سهر دهر دینين و به‌رز
ته‌پينه‌وه . يه‌کی ته‌يار مژده‌ی مروی نازادو برایه‌تی هم‌موو مروفايه‌تی به ..
ټيمه له ژیر ناخی زه‌وي‌دا به‌ره‌و رووناکی که‌وتوینه‌ته‌ری ، بو سهر خستی
نازادی و ژيان ، بو سهرخستی پيروزترین تامانجه‌کانی ناده‌میزاد ، بو سهرخستی
سوشيايزم .. » .

بلیسه‌ی خه‌باتی نازادی خوازی به‌رز بو‌بووه‌وه ، په‌تی گستا‌بوش نزيك
که‌وتبه‌وه له ملی فاوچيک ، به‌لام فاوچيک‌گویی نه‌ته‌دايه‌و به کول تی‌ته‌کوشا
بو سوشيايزم . پولیسی گستا‌بو وه‌ک سه‌گی پی سووتاو له هم‌موو لایه‌کا به‌دوای
فاوچيک و سهر کرده و ته‌ندامه‌کانی تری پارتي‌ی کومونيس‌تا ته‌گه‌ران .. به هو‌ی
ته‌وه‌وه هه‌زاران کومونيس‌ت و نيشتمان په‌روه‌ر قاره‌مانه‌تی‌يان پيشان ته‌داو سزايان
ته‌چيشت ..

له ۲۴ ی نيسانی ۱۹۴۲ دا فاوچيک که‌وته به‌ر که‌لبه‌ی گستا‌بوی شاری
پراک .. وه فری درایه‌ زندانی ژماره ۲۶۷ ی به‌نديخانه‌ی (پانکراتس) هوه ،
وه تا به‌هاری ۱۹۴۳ تیا مایه‌وه . فاوچيک خوی له نامیلکه‌که‌یا (له ژیر سیداره‌ی
خسکاندندا) هوپه‌کانی گیرانی باس کردوه ، ته‌و کاته که‌س ناگای له‌وه نه‌بوو
که پیلان گیريک توایبووي خوی بگه‌په‌نیته‌ ناو پارتي‌ی کومونيس‌ت ، وه که له

۱۹۳۹ دا گيرا راستی هاوری کانی وت و نازی به کان بهرام بهر بهوه بهره لایان کرد .
ثم خائینه پاشان له بهرده می دادگادا پی ی لی نسا که نهو بوو جیگه که ی فاوچیک
به گستا بو وت و بوو به هوی نهو هموو سزایه ی چیشتی و ، به کوشتی دا . .

فاوچیک زیاتر له سالیك له ژیر نازارو سزادا بوو . نه یان ویست جیگای
هاوری کانی بی ، به لام نهو هر چه ند له ژووره وه بوو ، به دل له دهره وه بوو له
گه لیان له کوری خه باتا . . دلنیا بوو که گه له که ی نازاد نه بی و به کیتی ی سوفیه ت
فاشیزم نه به زینی و ناسویه کی وه ک ناسو که ی نوکتوبهر بوو گه لی چیکوسلوفاکیا
بهره لایا نه بی . .

له گه له نهو هموو سزاو نازاره شا له ژووری تاریکه وه نووسی : « من
خه فته تبار نیم ، خه فته بو هیچ ناخوم . . چیم پی کرابی کردوومه . . له ناخی
دهروونمه وه چیم به نرکی سهرشانی خوم زانیی جی به جیم کردووه » وه له کاتی
چاو پی که وتنا به خیزانه که ی تهوت : « نه زانم به ره و مهرگ نه روم ، وه مه گه ر
موعجزیه که رزگارم بکا ، نه گینا رزگار نابم . . موعجزیه ش روو نادات . . نه گه ر
پیت بلیم هرگیز بیر له مهرگ ناکه مه وه باوهرم پی بکه . »

به لگه ی راستی تم قسانه ی ، کتیه که یه تی (له ژیر سیداره ی خنکاندندا)
که پهره پهره نه ی دایه دهستی پاسه وانه که ی زیندانه که ی ، نه ویش هه لی نه گرت
تا پاش نازاد بوونی نیشتمان گه یاننده جی خوی . .

له کاتی مه حکمه کردنا فاشسته که ی سهره ک دادگا لی ی پرسی : « پی
له وه نه نی که به کرده وه کانت یارمه تی رووسیای بولشه ویت دا که دوزمنی
رایخه ؟ » فاوچیکیش به سهره رزی یه وه وتی « به لی ، یارمه تی یه کیتی سوفیه ت و
سو پای سوورم دا ، وه نه وه پیروترین کرده وه ی ژیانی چل ساله مه » نه چا وتی :
« بویه سووم به کومونیسست ، چونکه نه م توانی و نه م ویست سهر بو

سهرمايه داری شور کهم .. من دلنیا م ته م جه نکه به ره به یانیکي نوی له پاشه .. من
به نهی تیکوشاوم بو یارمه تی دانی گه له کهم تا بتوانی داگیر کهران دهر کاو
خائینه کان هه ل ریژی .. »

پاشان وتی :

« مه بهستم له خه بانئ شورشگیری نهینیم ته وه بوو دهر فته بو گه له کهم
به پیدا بکه م نازادی راسته قینه ی ده سگیر بی ، وه چیکوسلوفاکیا به کی
سوشیالست دامه زینی .. »

لیره دا کابرای سهره ک دادگا تووره بوو ، قاچی ته دا به عه رزاو ته ی
هه راند ، به لام ته م گوی نه دایه وه له سهر قسه ی خوی رویشته وه به سهر به رزی به وه
وتی :

« ئیوه ئیستا حو کمی خوتان ته خویننه وه .. من ته زانم ته لین چی ؟ ته لین :
ته بی ته م مرویه بخنکیزی .. به لام حو کمی منیش به سهر ئیوه دا له میژه
دهر چووه ، به خوینی هه موو قاره مانانی گه لان نووسراوه : مهرگ بو فاشیزم !
مهرگ بو کویله یی سهرمايه داری ! ژین بو ئاده میزاده و ، پاشه روژ بو کومونیزم ! »
که نه یان برد بیخنکینن ، سروودی ته نته ر ناشنالی ته خوینده وه .. ئیس
ئیسه کان دابارین به سهر یا ده می بگرن ، به لام به ندی به کانی تریش له دووره وه
گویی یان له ده نگي سرووده که ی بوو ، ته وانیش بویان سه نده وه ..

له به ره به یانی ۸ ی ته یلوولی ۱۹۴۳ دا ، پاش دهر چوونی حو کمی
خنکاندنی به ۱۴ روژ ، له به رلین کرا به دارا ..

به م چه شنه فاوچیکي قاره مانئ گه لی چیکوسلوفاکیا و خه باتکه ری سهر سه ختی
ریگای نازادی و سوشیالیزم ، ناوی بوو به ویردی سهر زوبانی ملیونه ها نازادی

خوای کول نه‌دهر له جیهانا ، وه بوو به سه‌رمه‌شقی بو هه‌موو خه‌باتکه‌رانی ریگای
 سه‌ر به خوایی و به‌ره‌ره‌کانی جه‌نگ و دانانی جیهانیکی پر له ناشتی ..
 کتیه‌کەشی (له ژیر سیداره‌ی خنک‌اندندا) وه‌رگیرایه سه‌ر زیاتر له ۷۰
 زمان ، وه زیاتر له ۱۵۰ جار له چاپ درایه‌وه .. فاوچیک له و کتیه‌یا ئاواته
 پیروزه‌کانی هه‌موو نیاز پاكانی ده‌ربریوه ، بسویش کونگره‌ی دووه‌می ناشتی
 خوازانی گیتی که له ۱۹۵۱ دا له وارشو‌گیرا ، مه‌دالیای سه‌ربه‌زی‌ی دایه ..
 له عه‌ره‌بی‌یه‌وه
 وه‌رگیراوه و کورت کراوه‌ته‌وه

هیاو . . ده‌سمایه

گه‌لی ئازادی‌ی هه‌رگیز له بیر بی ،
 خاوه‌نی روله‌ی وه‌کوو به‌شیر بی ،
 به‌شیر موشیر بی و کامل و ژیر بی ،
 بو کوردستانی قه‌لغانی تیر بی ،
 ئه‌و گه‌له‌ ئه‌بی بگات به ئاوات :
 سه‌ربه‌خو هه‌ل‌کا به‌یداخی ولات !!

— ژیر —

نموونه یهك له رابوردوو بهگك و ، سهركار و ، جووتیار

ر.م

بهگك :

وهجاغ زادهم ، خوا پی داوم
من رووته نیم ، گهوره پیاوم
من خاوهنی زهوی و زارم
سهیری كوشکی بهرزی شارم ،
سهیری وهردم ، سهیری جووتم ،
ههزار پیاوی رهش و رووتم !

هه له رهشی سهركار :

بهگم ! راسته : خوا دای ناوه
بهگك سهركردهی بوره پیاوه
گهر تو نه بی ، ئیمه ویلین
زهوی و زاری کی بکیلین ؟ !
داوام وایه راوه ستاو بی
ههر له خوت دی گهوره پیاو بی !

بهگك :

دهی ئافهرم ، دهی ئافهرم ،

عهله رهشی سهر نوکهرم !
به راستی توی نمهك حهلال
توی دلسوزی بو ملك و مال
عهله ! سهیری حسه شهل هات
سهیری سهگیاب ، چون سهیر نهروات
ها ! حسه شهل ، ههوالی تو ؟
کز نهت بینم ، پیم بلی : بو ؟

حسه شهل :

چون کز نهبم ، چون کز نهبم ؟
ئهی روو خوش بيم وهك تو ، بهگم ؟
ههموو روژی به بی پشوو
ههتاكو شهو ، بهیانی زوو
نهرز تهكيلم ، جوگا نهبرم
له برسیشا نهوا نهمرم !

بهگ :

ههی نا رهسهن ! ههی سهرسهری !
به بهشی خوا تو نا شوکری ؟

حسه شهل :

کهی خوا فهرمووی ، بهگی زوردار !
چهوسانهوهی تیمهی ههژار ؟
تیگهیشتم ، چاك بوو زانیم :
تو بو تیری ، من بو برسیم ؟
یا خو ره نجم کوا بهرو بوی ؟
ههی ورگك زل ههر تو ئهیخوی !

بهگ :

چونت زات كرد ، چونت ويرا ؟
دهی ، عهله رهش ! خیرا ، خیرا
بو ناو دهمی مسته كوله
فیركراوه سهگی زوله !

حسه شهل :

عهله رهشیش چلكاو خوره
له عاستی گهل سهری شوره
روژی ئه بی ههلتان واسین
هیزی گهلتان پی بناسین

بهگ :

گهل ، گهلی رووت ، گهلی تهمل ،
رووتی وهك توی پیس و چهپهل ،
چی له دهس دی ؟ چی پی ئهكری ؟
بهرگهی ئیمه له كوی ئهگری ؟

حسه شهل :

دهی داوامه كهوا ئهجهل
ههلت گری بو هیزی گهل
مل كهچ بکهی ، دابمینی
به چاوی خوت بیانیینی
داخی خوم رشت ئهوا ئهروم
له بهر چاومه ئهنجامی خوم

بەلام دوای من ھەر يەك ئەگری
ھیزی جووتیار ، ورگت ئەدری

بەگك :

وەرە ؛ عەلە ! ئەوہ برنەو
سەری حسەم ئەوی ئەمشەو

عەلە رەش :

بەگم ، ئاخیر ئەی مەحکەمە ؟
ئەوسا نوبەي ئەو بەزمەمە !

بەگك :

قەسە قورە ئەم ییانووہ . .
كەم خەرمانت سووتاندووہ ؟
وتیار : كەرت بە چەند عەلە ؟
كی ئەپرسی بو ئەو شەلە !
عەلە ! كەي تو وا ترساوی ؟
خو تو لای خوت یەكە پیاوی !
حسەم لی بوو بە شیووعی !
خوی فەرمووہ (نووری سەعی) :
« ھەرچی وتی : من برسیمە
یا خو تو ھەتەو من نیمە ،
نەي فەوتینی ، ئەت فەوتینی . .
قەت نەیلە سەر دەر یینی ! »

○ ○ ○

له خهوما ...

چه مچه مال : محمد نوری توفیق

ټهوی راستی بی نازانم چون گه بېشتمه ټه و دووری یانهی ټه و بهر چه مه که وه ، بهلام و بز انم به ټیشیکه وه رویشتم که له بیرم نه ماوه چی بوو ، سا هر چی چونیک بی لهوی بوی دانیشتم و جگه ره به کم بو داگیرسان ، بهلام و بز انم هیشتا جگه ره کم ته او نه کرد بوو که له دووره وه بورایی بهک دهر که وت ، منیش هه ستامه سهر پی بو ټه وهی باش له بورایی به که ورد بېمه وه . ټیتر ټه وه ندهی پی نه چوو لیم نزیك بووه وه و هاته بهر دهمم . وا ټه بېنم کا برایه کی ریش سپی پشت کوماوه که او و سه لته به کی بوری دراوی له به رایه و سه بیلکی داریشی به دهسته وه . ههر که گه یشته لام سلاویکی کرد ، منیش سلاوه که یم سه نده وه و مانوو نه بوونیم لی کرد و پیم وت : ها خاله گیان خیره ؟ له کوی وه بو کوی ؟ کا برا سه بیریکی کردم و وتی : خیره ټینشه لالا وا خه بیکم بچم بو شار سا بز انین خوا چی ټه کا . . . ؟ له گه ل ټم قسانه یا هه ناسه به کی در یژی بو هه لکیشا . . . منیش لهم کاته دا جگه ره به کم بو دهر کردو دام پی ی ، بهلام لیمی وه رنه گرت ، وتی : برا به خوا تازه خوم فیری ټم سگریت و مگریته ناکم . . ههر سه بيله که ی خومان ټه خوم بامه سره فی ټه وه یشمان نه به ته سهر چونکه حالمان زور خوش نی به ناشکوری نه بی . . . منیش که زانیم قسه کانی له کانی دلوه وه ټه کا ، جگه ره که کم بو خوم داگیرساند . . خاله یش ههر مژی له سه بيله که ی ټه دا . . . پاش تاویک

هاته قسه و تی : برا با تاوی بوی دانیشین له داخلی ئەم دنیایه . . منیش وتم :
 فەرموو . پاش کهمیک له خالەم پرسى ئەرى خالە زور پەشو کاوو خەفە تبارت ئە بینم
 خوا نە خواستە چیت لی قەوماوه . . ؟ خالە مژە کەى له پیره سه بیله دایه وه و تی :
 ئەرى کاکی برای چی بی له تو نهبی بی . . . به سەرى تو نا ، به و خوایهى که
 نسیمانی گەیان دووه ته یهك حەوت سەر خیزانم هەموو رەش و رووت له ئاسمانی
 خوادا ئەستیره مان نی به ، هەر چی پی ی بو و تری یادیش شکى نابەین ، خویشم
 وه کوو ئەمینی په کم که و تووه و ئیشم پی ناگری ، خو ئەگەر پیشم بگری به کفری
 نالیم خوا ئیشی بو ئەم کوردهی ئیمه نە هیشتووه ، له گەل ئەم قسانه یشا خالە
 چیلکه یه کی به ده سه وه گرتوو خوله کەى به رده می خوپی ی پی هەل ئە که ند .
 مژیکى دایه وه له سه بیله کەى و تی : ئەوه ی شک مان ئە برد تاقه سی سەر بزى
 بوو که بو دوی مناله کانم هیشتوومانه وه هەلسام فر و شتم به پینج شەش دینار بو
 ئەوه ی ئیشه کەى فەته ی کورمی پی ته واو کهم . . وتم ئیشی چی ؟ تی به ته مای
 ئەوه بو وین که فەته بی به کریکار لەم شەریکه یه بو ئەوه ی بتوانی یاریده یه کمان بدا .
 ئیتر ئەمه پارەى جنسیه یه و ئەوه هى ئەرزو حاله و هات و چوی شارە . وه لحاسل
 ئەمه نزیکه ی چوار مانگه ئیمه خەریکین ، به سەرى تو نه پارەى سی سەر بزى ماو
 نه ئەو چوار و نیوه ی که قەرزمان کرد له حاجی . . . هەموو درا به مەسره ف و
 هات و چو کردن . . . پیم وت ئی شوکر قەید بوو ؟ ناخیکى هەلکیشاو و تی :
 قەیدی چی جه ناب ؟ ده راوهسته با هەقایه ته کهت بو ته واو کهم ، وتم فەرموو .
 لەم کاته دا سه بیله کەى تازه کرده وه و منیش دەسم برد شقارتە کهم دەر کرد بو
 ئەوه ی سه بیله کەى بو داگیر سینم ، به لام له پیش منا به ردو ئەستیکەى لی دەر کردو
 سه بیله کەى داگیرساند . پاش مژیکى دریژ هاتنه وه قسه و و تی : هەر چی ئە یویست
 هەموو ته واو بو ، به سەرى تو دوو جار نار دوویانته به غا بو یهك دوو ئیمزا . .
 ئیه ، سەرت نه یه شینم هەموو مەعمه له کانی دایه مدیری شەریکه ، مال و منالیش

خوشی - خوشی ها نه مرو کور نه مره که ی دهر نه چی ، ها سه بی ! . بهم ره نگه
 به سهری باوکی ههر دوو کمان نژیکه ی بیست روژ زیاتره هه موو روژی فه تاح
 نه م ری به نه گریته بهر به ته مای نه وه وه که نه مره که ی دهر چی ، خو نه وروژه ی شی
 سا ئیشیکی ناو ناوایی بوو بی خوم بهم کومه - کومه چوومه له به یانی یه وه تا نیوه روو
 له و بهرده م قاپی به ی مدیر لی هه لته وشکاوم ، هه تا دوینی فه تاح خوی دیته لای
 مدیر و پی ی نه لی که ئیشه که ی چی به سهر هاتوو ه ؟ نه ویش پی ی نه لی : « به خوا
 زورم پی ناخوشه که تو دهس ناده ی بو ئیش کردن ! » فه تیش پاش پارانه وه یه کی
 زور له مدیر که بو نه م دهس ناداو روژنی به ده کهس له خه لکی دهره وه ی نه م
 ناوچه یه قه ید نه بی و خه لکی نه م ناو ه یش هه روا بی ئیش بن ، مدیر یش ته ق نه کا
 له جهرگی و نه لی : « بابا . . . ن رازی نابی » خاله ههر له گه ل نه مه یا پر قورگی
 بوو له گریان ، منیش زور دلم پی ی سووتا بویه پیم وت گوایه چی له سهره ؟
 بوچی . . . ن رازی نابی ؟ ههر له بهر نه وه ی کورده ؟ بویه پی ی رازی نابی
 جا خاله ئیستا تو بوکوی نه چی ؟ برا به خوا له دوینی وه که نه مه م بیستوو ه نه خوم و
 نه مال و منالم خه وو خورا کمان نه بووه منیش فکرم کرده وه که بروم بوشار بولای
 مدیری نه و دایه ره یه سا به پارانه وه بی یان به دهس ماچ کردن به لکوو رازی ی
 بکه م که فه تاح قه ید کات . وتم جا پاره ی ریگاو مه سره فت پی یه یان نه ه ؟
 وتی : به و خوا یه ی که ههر دوو کمان سو بژی بو نه که ین له ناقه نیو دینار زیاتر
 شکی نابهم نه ویش یه ک دوو مریشکمان بوو جارو بار هیلکه یه کیان نه کرد بو
 مناله کان سا به مزروکه بوایه یان به کولای نه یان خوارد ، فروشتوو مانه بو هه قی
 ریگاو مه سره ف .

له م کانه یا تینی ئاگری جگهره که م گه یشته دهستم بویه فریم داو دهسم بره
 پاکه ته که م دهر که م نه بینم له جگهره یه کی زیاتر تیا نه ماوه . به لام نه م زانی نه بی

خاله چهن سه بيلي فت كرد بي تهوه نده نه بي زانيم كه ماوه يه كي زوره دانيشتووين
بويه پيم وت خاله وابزانم دانيشته كه مان زوري خايانسد با ههلسين نه وهك
دوا كه وين . . . وتي برا دانيشتووينه گوايه تازه دوا نه كه وين ؟ ئيمه ههر وا
دوا كه وتووين . . . ! پيم وت خاله گيان روژيك نه بي پيش بكه وين ، نهو روژه دي
نهم غهم و خه فه ته مان له بدير بچيته وه ، روژيك دي فه تاح و هه زاراني وهك فه تاح
بي ئيش نه مينته وه ، روژيك دي له هه مو و لايه كا شه ري كه بكر يته وه و كهس بو ئيش
په كي نه كه وي و مناله كاني تو و هه مو و مناليكي كورد فيري خويندن بين و بينه
خوينده وار ، وه له هه مو و لايه كي نهم ولا نه مانا مه كه ب بكر يته وه و خهسته خانه
دابزي بومان . .

روژيك دي خومان بينه خاوه ن پيت و به ره كه تي خومان ، حوكمي خومان
بكه ين . . . ته وسائش رووي ته وانه رهش نه كه ين كه نمر و به چاويكي دوژمانه وه
سه يرمان نه كه ن . . . روژيك دي نهم كورده ي خويشمان وه كو و هه مو و نه ته وه يه كي تر
بگانه ئامانج و به خوشي و شادي بژي . . . ته وسائش كهس ناميني كه نار ه زايي
دهر بيري به رام بهر به قهيد كردني كريكاريك . . . ! ئيتر كه من نهم قسانه م كرد
خاله ره نكيكي گه شي كه وته رو و پي و تم دهك به ساقه ي ده مت بم ره بي . . .
به لام برا تو بلي نه مر م و نهو روژه به چاوي خوم بينم ؟ و وتم نهو روژه زور
نز يكه گهر خوا نه خواسته تويش نه وت دي فه تاح و مناله وورده كانت نه بينن . . .
ئيتر كه نهم قسانه م كرد خاله چيلكه كه ي ده سي فري دا له پاش ته وه ي
گردولكه يه خولي له بهر خويا دروست كرد بوو . سه بيله كه ي فت كرد و هه لسايه
سه رپي ، منيش له دواي نهو هه لسام . . . كاتي كه خه به رم بو وه وه وا نه بينم دا يكم
به ژوور سه رمه وه بيسميلا بيسميلا يه تي ، منيش پاش ته وه ي ده سي كم هينا به ده مو
چاوما له ته وه له وه تا دوايي خه وه كه م بو گيرايه وه ته ويش وتي : خوا چاك بو
نهم كورده بكا . . .

دوو پیتی بی وینه

کهر کووک : طاھر صادق

هیندی پیتی کوردی ههیه تاکو ئیستا به پیتی کاف نووسراون وهك کیو ، کیوی ، کویر ، پیویست بوو له باتنی پیتی کاف به پیتیکی تایهتی خوی بنووسراوان چونکه شیوهی کاف زور جیا به له گهل ئهم شیوهیه . لیره و پاش و اچاکه بو جیا بوونهوهی له شیوهی کاف نیشانهیه کی (جهوت) بخریته بهر پیتی وهك کیو . کیوی . کویر . کی . کوبندهر . کیرد . کیم . ههرکی . کوستان . کیژ . کیل . کیش . کیچ (کهچ) . کوینخا . کیسهل . کیف . کیشکه (چوله که) . کپروشك (کهرویشك) .

ههروهها ههر وشهیه کی که دوایی هاتی به پیتی کاف ئهگهر هاتو (اضافه) بکریت به پیتی (ی) دهنگی کاف دهگوری وهك ئهو کافهی لی دی که ئیستا باسماں کرد ، وهك کهر کووک - کهر کووکی - درک - درکی - پووک - پووکی - ئهرك - ئهركی - چهك - چهکی - سک - سکی - تهنك - تهنکی - سووک - سووکی - دهنوك - دهنوکی - تنوك - تنوکی - سهلك - سهلکی . . . هتد .

چه ند وشهیه کی تریش ههیه به پیتی گاف نووسراون وهك گیا ، گیان ، گیو . له گهل ئهمهش ئهم شیوهیه به تهواوتهی له پیتی گاف ناکات ئهباویه به پیتیکی سهربهخوی تر بنووسراوان یا خود بو جیا کردنهوهی له پیتی گاف و اچاکه که نیشانهیکی (جهوت) له سهر پیتی گاف دابنریت وهك گیا ، گیان ، گیو ، گویره ، کیژ ، رهنگین ، مینگوین ، ههنگوین . گويزان ، گويز ، گیشه ، گپه ، گیرکه ،

گیل ، گیلاس ، گوتی ، گیسک (گهسک) ، گیسک ، بارگیر ، گیچ (گهچ) ،
گیژنه (جهژنه) ، گويسوانه ، گیژاو . گیزه ر ، گیونی ، گیره . . .

هر له سهر ئهم دهستووره هر وشهیهك كه دوایی هاتی به پستی گاف
یتوو (اضافه) بکریت به پیتی (ی) دهنگی گاف نهگوری بهو گافهی که ئیستا
باسمان کرد وهك رهنگ - رهنگی . دهنگ - دهنگی . سینگ - سینگی . گورگ
- گورگی . پلینگ - پلینگی . رهگ - رهگی . . . هتد .

هیا :

ماموستا پیشنیاری کردبوو که له سهر ئهو (کاف) و (گاف) انه ئیشارهتی
(۷) دانین ، بهلام چونکه تیی و له چاپخانهکانا نییه ئهو (کاف) و (گاف) انه
بی (۷) مانهوه . دیاره خوینهر ناگای لهما ئه بی .

بانگیك له باوه رپی کراوی

(یانهی سهر کهوتنی کوردان) هوه

سیادهتی فرمانداری گشتی سوپایی ، به پی نامهی ژماره ۸۹۶۴ ی روژی
۱۹۰/۱۲/۲۲ یان رهزامهندی یان پیشاندا که دهستهیه کی بهریوه بهری تازه ههلبژیبری
بو یانهی سهر کهوتنی کوردان له روژی جومعهی ریکهوتنی ۱۳/۱/۱۹۶۱ دا .
تکایه له ههموو ئهو ئەندامانهی که تا ئیستا ئابوونهی سالی ۱۹۶۰ یان نه داوه
دهس و برد بکن پیش روژی ۱۲/۱/۱۹۶۱ بی دهن ، وه له وروژه داینه یانه بوده ننگ دان .
هر کهس دوا که وی له ئابوونه دان مافی بهشدار بوونی نابی له ههلبژاردنی دهستهی
بهریوه بهرا . ئهوهش بزانی که بریار دراوه ئابوونهی سالانه نیو دینار بی .
دوکتور صدیق ئهترووشی

باوه رپی کراوی یانهی سهر کهوتنی کوردان

ماموستاو زانای کورد

دوکتور (به کایف)

عزالدین مصطفی رسول

باکو : بهشی רוژه لات ناسی

دانشگای نازربایجانی سوفیهت

ئهم زانایه ناوی (چهر کهسی خدوی به کو) یه ، یا وهك رووسه کان ناوی
ئه بهن (چهر کهسی خدو فیچ به کایف) ه . له ناوچهی (قارس) له سال ۱۹۱۲ دا
له دایک بووه ، یهك سالان بوو که کهس و کاری له گهل گه لیک له کورده
یه زیدی به کان له دهست زورداری تورکان رایان کردو هاته ناوچهی (یهریفان) .
به کایف ، ههر له یهریفان خرایه بهر خویندن و خویندنی سه ره تایی و سانه ویی
ته و او کرد . له سالی ۱۹۳۰ دا چوو (لینینگراد) بو ته و او کردنی خویندنی بهرز .
له سالی ۱۹۳۴ دا خویندنی بهرزی ته و او کردو چوو وه یهریفان وه له وی بوو به
ماموستای زمانی کوردی .

شهری دووه می جیهان به سه راهات ، به کایف بووه ئه فسه ره له سوپای
سووری سوفیاتیدا ، وه له هه موو سالانی شهردا له ناوچهی لینینگراد و ده ریای
به لیک له ریزی قاره مانانی ولاتی سوفیه تدا پاریزگاریی خاکی نیشتمانی سوشیالیزمی
ئه کرد . ههر له و شه ره دا ههردوو برا کهی : (ئسه د) ی برا که وه ی و (که ره م) ی
برا بچوو کی ، له پیناوی شه ره فی نیشتمان و سه ره بهرزیی نه ریتی سوشیالیستی و له
له ناو بردنی فاشیزم دا گیانیان به خاکی پاکی نیشتمان سپارد .
پاش شهر ، به کایف جاریکی تر سه ری له یهریفان دایه وه و پاشان گه رایه وه

بو لینیگراد و بوو به ئهسپرانت (قوتابی دوکتورا) له ئهکادیمیای زانیاری ، وه له سالی ۱۹۵۰ دا پلهی کاندیدات- پالیوتراوی زانیاری (دوکتوراه)- ی وهرگرت ، پاش ئهوهی دیسارتاسیا (اطروحه) ی له سهرگراماتیک (ری زمان) ی زاراوهی کرمانجی زمانی کوردی نووسی .

بهکایف چند سالی له ئهکادیمیای لینیگراد هیلرایهوه به ماموستایی ، تا سالی ۱۹۵۷ برایه موسکو . ئیستا لهوی ماموستای دانشگاه .

بهههمی ئهم زانایهمان :

۱ - زانا بهکایف ، له سالی ۱۹۵۷ دا (فهروهنگی کوردی - رووسی) ی تهواوکرد که بریتی به له ۱۴ ههزار وشه . ئهم فهروهنگه هه ره لهو ساله دا چاپیکی جوان و ریک و پیک کرا . دوو پیشهکی بو ئهم فهروهنگه نووسراوه ، به که میان پیشهکی پروفیسور (ئوربیل) ، ئهوهی تریشیان پیشهکی بهکایف خوی . وه له ئاخیری فهروهنگه که وه ری زمانیکی زمانی کوردی چاپ کراوه که ۱۵۰ لاپه ره ئه بیت .

۲ - (زاراوهی کوردی تورکمانستان) : ئههههه نووسراویکی ۴۰۰ لاپه ره بی به له سهر زاراوهی کوردی ناوچهی تورکمانستانی سوفیه تی ، وه ئیستا له ژیر چاپدایه .

ماموستا بهکایف خوی بو ماوه بهک چوو ته ناو ئه و کوردانه ، وه تهلی که وا زاراوه که میان له رووی وشه و ری زمانه وه تیکه لاهه بهکی زاراوهی سورانی و کرمانجی به ، چونکه ئه و کوردانهی کوچیان کردوو بو ئه و ناوچه به کوردی ههردو زاراوه بوون . وه لهوی زاراوه کانیان له بهک داوه و شتیکی تازه ی لی دهرچوو ، که دوکتور بهکایف لهو نووسراوهی دا ئه یخاته بهردهمی خوینده واران .

۳ - لهم چه ئه ئه دا چه ره که سی خدوی به کو - به کایف هاتوه ناوچهی ئازربایجان و چوو بووه ناو ئه و کوردانهی له (که له جار) و (لاجین) تهژین له

ئازربايجان وه به زاراوهی کرمانجی ئەدوین . وه دەر بارهی زاراوهی ئەم ناوچهیه گه لالهیه کی پیکه وه ناوه که بچیته وه موسکو کوی ئەکاتوه وه ئەیخاته ژیر چاپه وه .

٤ - لهم بهرهمانهش بهولاره ، ماموستا به کایف گه لیک وتاری نووسیوه . له مانه ٣ وتار به تیبی لاتینی نووسراوه ته وه بوگوفاری (مهسه له ی زمانه وانی سوفیهت) که ئیستا له ژیر چاپدایه ، دەر بارهی زاراوهی کوردی تورکمانستان . ههروه ها له کتیبیکدا که به ناوی (گهلانی زمانی تازه) وه دەر چووه ، وتاریکی ١٥ لاپه ره یی به رووسی نووسیوه دەر بارهی زمانی کوردی . ئەوه شمان له بیر نه چیت که هه موو ئەم فەر هه نگ و نووسراوانه وه که هه موو نووسینیک له خاکی سوفیه تدا له سه ر کیسه ی میری چاپ ئە کریت و پاره یه کی زوری له سه ر ئەدری به نووسه ره که ی .

پرسیاریک له به کایف :

ماموستا به کایف لهم چه ندانه دا له موسکو وه هاتبوه ئازربايجان ، به ری که وت له باکو پیی گه ی شتم . له میانی گفتوگودا داوام لی کرد بیری خویم بو دەر بری دەر باره ی نووسینی زمانی کوردی به تیبی لاتینی . ئەویش وتی : تیبی رووسی زور به بهری زمانی کوردی به . ره نگه لای هه ندی لاتینی باشتر بیت له رووی ئەوه وه که خه لکی دەر وه ی ولاتی سوفیهت ئەیزانن وه به ریک تریش ئەزانری بو زمانه که . به لام ئیستا بو ئیمه - کورده کانی سوفیهت - تیبی رووسی باشتره ، چونکه هه موو خه لکی ئەم ولاته بهم تیبانه ئەنووسن و چاپخانه ی زور و زه به نده مان هه یه بو چاپ کردنی شتی کوردی ، وه منالی کورد که یه کسه ر فیری ئەو تیبانه بوو ، کوردی و زمانی تریش به زوویی فیر ئەبیت . به لام ئەگه ر له کوردستانی ئازاددا هه نگاوی تر نرا لهم رووه وه ئەوسا مه سه له که باریکی تری ئەبیت .

زانایانی به ریوه به رایه تی گشتی عه تیکه و شوینه واره گان چهند عه تیکه و شوینه واری گرنگیان دوزی یه وه له ناوچهی شاره زوور

هونه رهنده گانی به ریوه به رایه تی عه تیکه و شوینه واره گان لهم چه ندانه دا
له کوردستان گه رانه وه . ئەمانه به دواى عه تیکه و شوینه وارا ئەگه ران له و ته پولکانه ی
شاره زوورا که له مه و پاش ئە که و یته بهر ئاوی دهر به ندیخان .
ئەمانه پتر له ههشت مانگه سه ره مر خه ریکی ئیش کردن له زیاتر له ۱۵
گردی دهشتی شاره زوورا ، وه گه لی زانراوی به نرخیان ده سگیر بووه دهر باره ی
شارستانیته تی و میژووی ئە به شه ی کوردستان ، وه به گه رمی هه ولیان داوه که
چه ندیان پی بگری عه تیکه و شوینه وار بدوزنه وه له ژیر ئە و گردانه دا ، بهر له وه ی
که ئاوی به ستی دهر به ندیخان نو قمیان بکا . ئە و شتانه ی که دوزیویانه ته وه له گه ل
خویان هیناویانه بو به غدا بو لیکولینه وه ی و بهراورد کردنی له گه ل ئە و عه تیکانه ی
له عه تیکه خانه ی به غدا هه ن .

له هه لمایی خولی ئە و ته پولکانه وه دهر که و تووه که شاره زوور له دیر
زه مانه وه خه لکی تیا بووه . نیشته گی گه و ره گه و ره ی چه رخی پاش و پیش میژووی
تیا دوزرا وه ته وه . وا دیاره له بهر زوری ئاوو بهر هه م و به پستی عه رزه که ی
خه لک زور به باشیان زانیوه تیا دانیشن . پیاو به هه ر کوی به کدا چا و ئە گیری له
ته پولکه گانا شوینه واری کون ئە دوزیته وه . مایه ی خووش به ختی به زور به ی ئە و
ته پولکانه ناکه و نه بهر ئاو ، وه ک که لا وه ی شاره ویران بووه گانی (به کراوا) و
(یاسین ته په) و (گومه رهش) .

له ته پولکه گانی ده ورو پشته دهشتی شار زوورا ئالاتی ده وری بهرد دوزرا وه ته وه .

ههروه‌ها عه‌تیکه‌ی ئه‌و چه‌رخه‌ش دوزراوه‌ته‌وه که ئاده‌میزاد تازه‌ فیری کشت و کال بوو بوو . ههروه‌ها گه‌لی عه‌تیکه‌ی واش دوزراوه‌ته‌وه که له‌ عه‌تیکه‌ی سومه‌ری و بایلی و ئاشوری‌یه‌کان نه‌چی . خه‌لکی ئه‌و ناوچه‌یه‌ په‌یوه‌ندیکه‌ی زورو هه‌میشه‌ییان بووه له‌ گه‌ل خه‌لکی شاره‌کانی عیراق چ به‌ر له‌ ئیسلام و چ پاش ئیسلام .

گرنگترین شت که دوزراوه‌ته‌وه نیشانه‌ی دوو شاره‌ستانه‌تی‌ی نوی‌یه ، په‌کیکیان ئه‌گهریته‌وه بو پینج هه‌زار سال به‌ر له‌ دایک بوونی عیسی که بریتی‌یه له‌ هه‌ندی سوآله‌تی هه‌مه‌ جور که وینه‌ی زوریان پیوه‌یه ، وه به‌چهند ره‌نگ بویه کراون و بویه‌کانیش ماون . ئه‌مه‌ واته‌گه‌یه‌نی که ئه‌و چه‌رخه‌ ولات زور ئاوه‌دان بووه و گوزهرانی خه‌لک خوش‌بووه و هونهر له‌ بره‌وا بووه و خه‌لکش چه‌شیکه‌ی هونهری‌ی به‌رزیان بووه . ئه‌وی‌تریشیان ئه‌گرته‌وه سه‌ر هه‌زارو پینج سه‌د سال به‌ر له‌ دایک بوونی عیسی ، ئیستا به‌ شیوه‌یه‌کی وه‌ختی ناوی ئه‌نین (شاره‌ستانه‌تی شاملوو) چونکه له‌ ته‌پی شاملوو دوزراوه‌ته‌وه ، وه تا ئیستا شتی وانه‌د دوزراوه‌ته‌وه نه‌ له‌ عیراق و نه له‌ ولاتانی دراوسی . ئیستا شاره‌زاگان خه‌ریکی لیکولینه‌وه‌ی ئه‌م دوو به‌شه‌ دوزراوانه‌ن .

ههروه‌ها له‌ گردی به‌کراوایشا گه‌راون ، وه ئه‌نجامیکه‌ی باشیان ده‌سگیر بووه . گه‌لیک نشینگی کونیان تیا دوزیوه‌ته‌وه . له‌ په‌کیکیانا خشتی سووره‌وه کراویان دوزیوه‌ته‌وه که خه‌نی بزما‌ری‌ی پیوه‌یه‌هی چه‌رخه‌ی حه‌مورابی . وادیاره به‌کراوا شوینیکی گرنگی به‌ریوه‌بردنی ناوچه‌ی شاره‌زوور بووه .

ههروه‌ها له‌ شوینه‌واره‌کانی ناحیه‌ی خورمالیشا گه‌ران ، وه ئه‌نجامی زور به‌که‌لکیان ده‌سگیر بوو ، شووره‌یه‌کی گه‌وره‌ی به‌ردو گه‌چیان دوزی‌یه‌وه که چه‌ند برجی‌خرو سووچ داری تیا به ، ئه‌م شووره‌یه‌ ده‌وری شاریکی کونی داوه ، وه له‌سه‌رو خواریا دوو قه‌لای مه‌حکم هه‌یه . ههروه‌ها پردیک و چه‌ند بناوانیان له‌سه‌ر چه‌می زه‌لم دوزیوه‌ته‌وه که له‌ روژه‌لاته‌وه دیاره به‌ره‌و روژاوا شاره‌ کونه‌که‌ی بریوه . دیاره

ئەم شوینەوارانەى خورمال پاشماوەى شارى شارەزوورى كۆنن كە لە ئاخىر و
ئوخى چەرخى ساسانى بەگانا دروست كراوە، وە لەسەر دەمى عەباسى بەگانا زور بە ناو
بانگ بوو، وە گەر وگەر و مێژوو نووسە تەرە بەگان باسیان كەردوو. جوغرافىزانى
عەرب (ابن حوقل) كە لە سەدەى چوارەمى هيجرى دا هاتوو تە شارەزوور وە
باسى ئەكا، باسە كەى بە تەواوى جۆوتە لە گەل ئەو كە لاوانەى خورمالى كونا
كە ئىستا دوزراوە تەو.

دەشتى شارەزوور لەو ناوچانەى كە شوینەوارى زورى تىابە، وە لە
شوینانەى كە زور هانى ئادەمیزاد ئەدا تىا بگەرې بە دواى عەتیکە و شوینەوارا.
تا ئىستا لە شارەزوورا نەگەراون بو عەتیکە، شوینەوار، لەبەر ئەو ئەم ئىشانەى
ئەمسالى بەرپووە بەرپاى تەى گشتى عەتیکە و شوینەوارەگان سەرەتای گەرانىكى
زورە كە لەمە وپاش ئەكرى، وە سەرەتای دوزینەوێ مێژووى شارستای تەى ئەو
بەشەى كوردستانە، وە هیوا وایە گەلى لاپەرەى ون بووى مێژووى كوردو
كوردستانمان بو بدوزیتەو.

لە نیوانى (پیشەوای كوردستان) و

پەيام نیری روژنامەى (مردم) دا

جاریکیان پەيام نیری روژنامەى (مردم) لە خوا لى خوش بوو
قازى محمدى پیشەوای كوردستانى پرسى: ناخو نیازتان هەیه بەرگى سەربازى
بکەنە بەرى سەربازەگانتان، یان هەر بە بەرگى كوردى بەو ئەیان هیلنەو؟
پیشەوا لە وەرما وتى: بى گومان بەرگیان ئەگورین چونكە كە لە گاتى
شەرا جەنگاوەر شەدە كەى كراپووە پى ناکرى بە دۆژمن بلى لیم راوەستە
تا شەدە كەم ئەپچمەو.

بیره وهری بی کهسی نههر له باره گای په کیتی ته دیبانی عیراقد

به بونهی یادی دوانزه ههمی کوچی بی کهسی نههر وه ، په کیتی ته دیبانی عیراق له نیواری جومعهی ۱۹۶۰/۱۲/۳۰ دا ئاهه نگیکی به شکوی بهرپا کرد له باره گاکهی خویا . لهو ئاهه نگه دا که خه لکیکی زور تیا به شدار بوون چاوه شی ئاهه نگ دوکتور علی جواد الطاهر قسهی کرد ، پاشان شاعیری گهل ماموستا محمد صالح بحر العلوم وتهی دهستهی بهریوه بهری په کیتی ته دیبانی خوینده وه ، نه نجا ماموستا نور المائی قسهی کرد، پاشان ماموستا گوران پارچه هله بهستیکی خوینده وه ،

وه كاك صلاح حمدی وهری گیرایه سهر عهره بی ، نه نجا خوشکه ناهده سلام وتاری دا ، دواى نهویش ماموستا عبدالمجید لطفی به کوردی و عهره بی قسهی کرد . كاك محمد مهلا کریمیش سه پارچه هه لبهستی بی کهسی خوینده وه ، وتاری ماموستا عبدالصمد خانه قایش له پاشان ته وهات ، نه نجا ماموستا عمر کریم وتهی لیژنه ی کاروباری کوردستانی له نه قابهی ماموستایانا خوینده وه . پاشان تهو عهری قی ئاهه نگ ته لگرافی معروف بهر زنجی خوینده وه که له به ندیخانه وه نارد بووی . ئیتر ئاهه نگه که دوا بی هینرا به کورت ته وتیهك له لایهن عهری قی ئاهه نگه وه .

له گهل شیخ رهزای تاله بانی

له دیوانه کهمی دا

— بهشی دووهم —

عبدالرزاق محمد

پی گهیشتنی شیخ رهزا :

له سالی ۱۸۳۵ داشیخ رهزا هاتووته ژیا نهوه ، کوری بنه ماله به کی شیخانیه
به ریزو ناودار بوو ، ههرچه ند بنه ماله کهمی شیخ میژوو به کی زور کونی نی به ، که
سی پشت بهر له نهوه . . « له هیندوستانه وه شهس مانگه ری تا خاکی کوردستان »
کابرایه کی هیندی ، شیخ نه حمه د ناو که به (قوتی لاهوور) (۱) ناوی دهر کرد بوو ،
هاته ولاتی کوردستان و مهلا مهحموودی زه نگه نهی که وته بهر دل و ههلی بژارد ،
تا بهم جوهره مهلا مهحموود و نه حمه دی کسوری ، عبدالرحمانی نهوهی و شیخ
رهزای کوری نهوهی بوون به (شیخ) .

له بابته شیخه کانه وه (نه دموندس) ناراستی نهوتوووه که نهلی :
« له کوردستانا مورشیده کانی دینی نامانجیان نهوه به ، یان نهوه بووه که (دارایی)
کوبکه نهوه و توانایی گیتی یان دمس کهوی . نه ندامه کانی خانه وادهی تاله بانی - که
به ناوی دیی تاله بانه وه ناو نراون که مهلا مهحموودی تیدا ژیاوه ، وه کوره کهی
یه کهم جار بووه به خهلیفه و تهریقتهی تیدا داداوه - له ههریمی قهره جهسن ،
گل و ، تاووق ، له روژ ههلات و نیوه روی کهر کوو کدا ، له ههر دوو بهری رووباری

(۱) دیوانی شیخ رهزا ، ل ۱۴ « له باسی باب و باپیری » .

سپروان ، له مه یانی کفری و خانه قین دا ، وه له باکوور له کویه دا دامه زراون و بوون به خواوه نی گه لی دی وه بهم چه شنه سروشتی سه ره کی عه شیره تیان وه رگرت . « (۱) »

نیتز فرمانی شیخایه تی که ئیرشادو ته ریه دان و ته کیه داری به ؛ له گه ل هیزیکی گیانی که شیخ نیشاندا نه به وینه به کی بهرتر له خه لکه وه که ده سه لاتی له خواوه بو هاتوووه « له زومره ی ئه ولیاکاندا ئه ژمیردری » (۲) ؛ له گه ل سروشتی سه ره کی عه شیره تی : ئهم سی یانه . . بی گومان وائه کهن که شیخ ره زا بهر بیته وه ناو کوشی نازو نیعمهت ، وه کوو به چکه سامانداریک به خیو بکریت ، بی پهرواپیت ، دهروونیکی بی باکانه ولیکی ناسکی بیست . . . له ناو ئه و نازو بی خه می به دا . . که بی گومان چ ده ره به ست به جوری گوزه ران نه بووه و ژبان له چاو به کیکی وه کو ئه مهیدانیک بووه بو ده ست رویشتوی و خو پیشاندان ، وه که بیته ناو ژبانی عه مه لی بیه وه لای وایه هه ره ئه بی نازی کیشراو بیست و ، زمان تیژ و قسه ی بی باکانه بیست .

شیخی بچوو کمان هه ره له منالی به وه له وه ده مه دا که له لای باو کی سه ره تالی خویندن و نووسین فیر بووه به هه ره و زیره کی به کی دره وشه داری لی دیاری داوه . . که پیشه کی ی زانینه کانی ئه و سه رده مه له کهر کووک ئه خوینی ، بو فراوان کردنی زانین وه رگرتن ئه چیه (کویه) . سه ره رای هه مموو سروشت و به هه ریه ک شاعیر به تیکی هه ستداری هه لکولیویش له گه ل خوی هه ل ئه گری . . که باو کیشی شاعیر بووه و هه ره ئه مه بووه به هوی سه ره هه لدانی به هه ره ی شیعر وتن له شیخ ره زادا له زوووه . .

(۱) گوفاری ده نگی گیتی تازه ژماره ۲ ی سالی ۱۹۴۳ ، نووسینی :

ئهموندس ، وه رگیرانی بو کوردی : توفیق وه هی .

(۲) سه ره چاوه ی پیشتر .

ئا ، ئەم ھويانە لە لانی سایکولوجیەتەو ھەوینی کەسایەتیی شیخ یان
گرتەووە بوون بە ھوی ئەو « ھەز بە ھەرز بوونەو ھی لە سووچیک لە سووچەکانی
ژیان بکات .. » (۱)

لە دەوری فەقی بەتیدا لە کویە ژیانیکی لاوییی پر لە دەبدە بەو ئاشنایەتیی
کوری ئەدەب و دیوہ خانەکانەکانی رابوار دووہ ، شیعی و تووہ ، بەلام ئایا ویستووہ تی ،
یا وە کو خومان ئەلین چاوی بەرایی داوہ کە بیینی کەسی تر لە بەرامبەر یا شیعی
بلی .. بی گومان کورہ شیخە ، زیرہ کە ، زمان تیژہ ، بە دەبدە بە کە ی تالەبانی
ھەز بەمە ناکت . بو وینە ئەمە (کەیفی) فەقی بە کئی جوانرویی و شاعیریکی تازە
پی گەشتووہ لە یە کئی لە مزگەوتەکانی کویہ .. تر ووسکە ی بە ھەری شیعی لە
خوی دا بەدی کردوہ و شیعی نووسیوہ ، شیخ چی پی بلی باشە ؟

شاعیر چو توی بە لبالبانت ریدم

وز فرق سرت تا بە دەھانت ریدم .. (۲)

شاعیر کە تو بی ، بە لیوتا بریم واتە :

لە تەوقی سەر تا بە دەمتا بریم

ئەم وینە ی بەرچاومان کەوت ، ئەک سەرەتای ژیانی شاعیریەتیی شیخ رەزا
دیار ئەخات و بەس ، بە لکو نموونە ی زورەھا رووداوی ترە کە شیخ لە سەریانەوہ
شیعی و قولە شیعی و پارچە ی ھونیوہ تەوہ .

---

(۱) میژووی ئەدەبی کوردی ل ۳۴۴

(۲) کەیفی (۱۸۱۴ - ۱۸۸۳) شاعیریکی جوانرویی یە و لە کویە خویندنی
تەھاو کردووہ و ھەر لەوی ھەزی لە (ھەییەتی ئایشوکی) کردووہ . لە
گەل حاجی قادر کویەیان بەجی ھیشووہ و چوونەتە ئەستەموول و لەوی مردوون .

دهوری لاوینی شیخ رهزا :

شیخ سهردهمی لاوینی به سنگیکی پر له هیوای گه وره و گیانیکی پر له نیاز و
نامانج و دهروونیکی به جوشه وه دهست پی کرد : زانین ؟ نه وه بوو که بایی خوی و
زیاتریشی لی ههل هینجا . زمان ؟ نه وه ته کوردی و عه ره بی و فارسی و تورکی نه زانی ..
گوزهران ؟ زور ئاسان و دهس رویشته وه که باوکی ماوه و له پاره په کی ناخات ..
شاره زایی ؟ بهلی ، گهلی شاره کانی کوردستانی عیراق گهراوه و شاره زای ناو
عشایه ره کان و هه لسان و دانیشتیانه .. به لام لهم گوشه یه یه هیشتا نه ی پشکنیسته وه
(سیاست) ه که سیاستش مورکیکه به نده به بایی عالی و نهسته مووله وه ، هه ره له
نهسته مووله وه لهم دنیای ئیسلامه تی به وه کوو داشی دامه هه ئه سوورینری ؛ سهر
چاره ی کردن و نه کردنه ، وه به گهلی شتی تازه داهاتوو به ناو بانگه که له نه وروپای
وه رگرتوو و له کوردستان دا نی به .. ئیتر بو نه فسی به کیکی وه ک شیخ رهزا لهم
دهوره دا له هه مووشت ئاسانتر وه پیویست تر نه وه یه بیچی نه و شارو دهسگا و
شوینه به ناو بانگه بیینی . نه وه بوو له ته مه نی (۲۵) سالی دا چوو وه نهسته موول
که گهشت کردن به کاروان و سواری و لاخ بوون بووه .

شعیره کانی شیخ لهم دهوره دا چ رووداریکی گرننگ له ژیانایشان نادهن .
له راستیدا شعیره کانی ئاسایین و شیعری مه جلیبه کانن . جار نا جار زورتر به
هه وای شاعیره کونه کانی فارسه وه له ته لی دلاری نه داو چه ند پارچه شیعریکی
دلاری ته لی . نه گه رچی لهم شیعرا نه له ورده کاری خالی نین ، وه وشک و بی گیانیش
نین ، به لام به لای منه وه نیشانه ی صناعت و زور له خو کردنیان له سهر هه ر دیاره
له بهر نه مه له ناو شعیره کانا بایه خیکی زوریان نیسه ، وه کو لهم شعیره دا
دهرته کوی :

دهم کوژی حوکه دهزانم به خوا دهردی حهیب
وهره سا بهشقی خوا دوس له یه قهم بهره طهیب
وه به تایه تی لهم به نداندا :

بی فراز نابی نه شیب نهم قسه ته حقیقه وه لی
من له ری عه شقی تو نهم دی به خودا غهیری نه شیب
غهیری زولفه له سهرو صه فجهیی رووت ثابته ، یا
طینهت و طیه که مه مزووجه له گهل زینهت و زیب

❖ ❖ ❖

بی گومان شیخ دهروونیکی پاک و ساکارانهی بووه ، ههر نهم ساکاریتی بهی
بووه که به روانیکی رووتی بی تویکله وه سهیری خه لک و رووداوی روژانهی
نهوسای کردووه ، ساکار بووه له دلداریه کهیدا ، به هموو کولی ههرزه کاریکه وه
لهم مهیداندا نهم سپی خوی تاوداوه ، له بهر نهمه یه ، نهم کچه وای پی وتووه :
خواستی لی ماچی (رهزا) کافره نهیداوو گوتی
نهی خوا لهم کوره شیخ زاده یه چند بی نهمه به !
به لی نهم کوره شیخ زاده یه لهم سهرده مهی ژیانیا پر به دل بو ژیان
پی که نیوه و دیتوو به تی ژیانیش بوی پی نه که نی

مردنی باوکی :

به لام له گونه ری جوانی یا ، نهم جوره ژیانیه به تام و چیزه پهرده یه کی
به سهرا کیشرا بو نه وهی دیمه نیکی تازه مان بهر چاو که وهی ، دیمه نیکی به کاری
پر له نهمدیشه .

له نهمه نی بیست و پینج سالدیدا کانیک که له گه شتی گهرانی له نهمسته مولدا
به ره و مال که وته وه ری وه کوو له سه ره تایی دبوانه که ی نووسراوه ، خه بهری

وهفاتی باوکی له کاروان چی به کان یستوو و چووو تهوه کهر کووک . ثم کارساته
کاریکی فوولی کرده سهر ژبانی شاعیرو له ناکاو جلهوی پی راکیشایهوه و هینایه
مهیدانیکی ترهوه . . لیره دا روو به رووی واقعی ژبان وهستاو تی گه یشت که
ژبانی تهوو هی تر پره له ناخ و هه نیسک و فرمیسک . . (فهلهک) و (دههر) به .
پیچه وانهی ناره زووی پایوه هوشیاره کلا نه سوورینهوه . .

پتر له شمش مانگی له کهر کووک به سهر برد پاش باوک مردنی به ژبانیک
ههر روژه دهرسیکی سهخت و به تازار بیت له دهرسه کانی فهلسه فهی ژبان که
ههر خوی له پارچه شیعره کهیا « گهر جاریکی تر بچمهوه کهر کووک » به
تانیای دی (۱) به « جهوری برا ، لومهی خهک و رابواردن به فهقیری ، مهغدووری ،
مهز اوومی و جهفا - دیدهی » (۲) ثم پارچه شیعرهی که روونترین ناوینهی
دهروون و وینهی کسی (ذات) ه که له ناو به ندو وشه کانی ههست به پهستی و
شورشیی دهرروونی شاعیرو دادی له دهرس جهوری (زهمانه) نه کهیت ؛ ههست به
بی ناز کهوتن و دل شکاویی رهزای « شیرین وتارو خوش طبع و رهزا سووک »
نه کهیت (۳) چی سو نامینتهوه تهوه نه بی کهر کووک به جی بیلی ، ههر چهند به
دلیکی شکاوهوه ، رووهو کویه نه کهوینه ری ، بهلام به نهفسیکی ئیجگار به رزهوه
به نجه نه خاته چاوی دنیاوه و نهلی :

من خواجهی ته حرارم و ، نامیزشی دنیا
هیشتا که نه می کردووه ته به ندهی مهملووک !

✧ ✧ ✧

---

(۱) به تانا هاتن ، به تانا چوون : وهصف کردن ، تهعریف کردن .
(۲) و (۳) ثم وشانهی له ناو کهوانه دان له پارچه شیعره کهی شیخ رهزا
وهرگیراون . لاپره ۲۸ ی دیوانه کهی .

لهم ماوه به دا زياتر ژيان و نړك و نازاري پالي به دليه وه ناوه و نهویش
نهوی له دلی بوونی له گڼل تالی هونراوه کانيا هوندوويه تيه وه ، لهم ماوه به دا تیکهل
به ژيان بوو ، وه خه می گوزهران و ژن هينان و مال پیکه وه نانی که و ته دل ، خوی له
کاسب کارو خه لکی ناو بازار خشانند و ههژاری و ده ولهمه ندی دی ، زانی که :

کهسی فه قیری بی چاره ، گهر عه بی هه بی دیاره

ده ولهمه ندی صاحب پاره ، صهد عه بی هه بی مستوره

نه گهر ناگر له مالی چی ، ده لین ناگر نی به نووره !

له ره و شتی هم خه لکانه ورد نه یته وه له نیوان برواو نا هومیدی یا ، له
نیوان دلنیایی و شورشاو قایل بوون و هه لچووندا هم ماوه به به سهر نه بات ، سهیری
لهم به ندی خواره وه دا چور سهر زه نشتی خاوه ن دووکانیک نه کات و به
که سادی بشه وه په نجه بو خوی درېژ نه کات و نه لی :

خواستم له کوری (حاجی به کر) کونه دوکانی

(بسو ته جرو به) نه یدایه من و دای به دیانی (۱)

به لکو به جاری خوی به رسوای دهستی زه مان نه زانی و نه یینی که نرخی
زیره کی و شاعیریه تی خوی پی نه دراوه و له حیاتی به دوا بوو کی شیعرو نه دهب
گهشت و گوزار بکات ، به دوا عفریق نان به سواری و پیاده بی رانه کات و نایگاتی ..
به نا هومیدی به کی قووله وه نه لی :

سهری جهنگی هه به دایم له گڼل من چهرخی دوون پهروه

نه به ختم یار ، نه چهرخم یاوه رو ، نی طالعم ره هه بر

وه نه که و یته سهرم هم بیره که بلی :

نه ماوه ره و نه هقی بازاری عه قل و دانش و وردی

به پوولی نای کرن لهم عه سره دا علمی (ایسوردی)

(۱) دیان : مه سیحی

ئەم ھەستە بە كۆلەمى شېخ ئەگاتە دوپلەمى كۆلان ، بە ئەو پەرى كىنەو
ئاورىك لە ژبانی خوی و بەلینەكانى مامى لە كویە ئەداتەو و سەر گوزەشتەى خوی
ئەگىریتەو لە ۱۳ بەندا ، كە بەلای مەو و جوانترین پارچە ھەلبەستىكە لە ئەدەبى
كوردى بەراىمان كە وینەى ناخى دەروون بگىرى و باسى گوزەرانى شاعىر
بگىریتەو ، و ھەر ئەم شىعرە بەك پارچەشە لە ھونەرى شىعروتن دا ، لەم روو وە
ئەگەر چاوپوشى لە ھەندى وشە یىگانەكانى بگەین ، لە سەر دەستەى شىعرە
ذاتى بەكانى تازەشمانا را ئەو ھەستى .

شېخ بە پەنجەى ھونەروەرى رەنگىنى ، بەسەرھاتى ئەم ماو بەى خویمان
بو ئەنووسى و بە جوانترین راویژىكى كاریگەر چىروكە كەمان بو ئەگىریتەو و ئەلى :

ئەو روژە كە تورام و لە كەر كووك سەفەرم كرد
مانەندى (عەقارىب) لە ئەقارىب ھەزەرم كرد
گەردوون سنىگى كردم و ھىنامىە كویە
مىوانى لە كىن مامە غەفورى لە چەر (۱) م كرد
خواستم كە بروم بو سەفەرى روم بە سیاحت
نەپىشت و دوسەد ئەھلى عەمامەى لەسەرم كرد :
« دانىشى ، نەچى مەن كچى خوم مارە دە كەم لى
ئەو طالې دۇنیا بە ئەوا موختە بەرم كرد
چورسا لە بەرم جوبىبە و فىسا لە سەرم فىس
نە فىسى لە سەر نام و نە جوبىبەى لە بەرم كرد .
شەش مانگە بەم ئەفسانە گلى دامەو وە لای خوی
نەمزانى ، مەلم بەشكى ، تىبا چووم ، زەرەرم كرد ،

---

(۱) لە چەر : رژد ، بە خىل

وه لاهی ده کهم ده رحقی نهو به لکه زیاتر
 نهو کاره که ده رباری ره شیدی پسه رم کرد
 کارم تهر نه بی ، نه م وت : نه گهر لوتقی بی مام
 نهی لایقی ریشی - به خودا - کاری تهرم کرد !
 بو موجته هیدان گهر چی جهوازی نی به تهقلید
 من موجته هیدم ، هاتم و تهقلیدی که رم کرد
 نهی گوی خله بهم لوظفه که نهو کردی له گهل من
 لهم مهرحه مهت و لوظفه نهوا من گوذهرم کرد
 ههر چه نده وتم وهختی که دیم نهخوهتی قه لسی
 یا ربی له گهل شیخ عهلی بوچی شهرم کرد ؟
 ههر ده چمه وه لای گهرچی بلی « هاته وه دیسان
 نه م خویری به ، بیکاره ، که من لیره دهرم کرد .. »
 ههرچهند (رهزا) باعیسی بهد نامی به عه ودهت
 لهم سووکی یو بهد نامی به سهرقی نه زهرم کرد !!!

✧ ✧ ✧

تیتز نه م سکالا گهرمه ی هه لرشته وه و ناوریکیشی بو ده ورو بهری خوی و
 باسای کومه لایه تی و نه ریت و عورفی نه م وهخته داوه نه وه (که له بهشی یه که می
 وتاره کهم که میک لی دوا بووم) . که چاو نه گیری ، نه بیی : نهو ویستی بو نه م
 دنیا به (بگری) نه مهش له گهل (گیانی) نهو ریک ناکه وی تیتز وه کو بلی :
 ویستی بو دنیا بگری به لام پی که نی ، ههر چه ند گریان و پیکه نین ناتوانین له یه ک
 پله یان دانین به لام ههر دوو کیان نوخته ی بزوتنه وهن بو بریاردانی هه لو بیستیک و
 کاریک . به تایه تی نه م که سه ی له جیاتی گریان پیکه نین نه گریته دهس خوی له

بهرامبهر ناگرووری و ستمی (چهرخ) ۱، نه مه خاوهن سهرنجیکی قوول و سنگیکی
فراوان و هیمن تره .

ئینجا لهم میژووهدا وه له دوای کاره ساتی باوک مردن و تیکوشان و
پاشگهز بوونه وهی شیخ ، لاپه ره یه کی تر نه کریته وه بو دیمه نی ژبان و جووری
شعیره کانی شاعیر ؛ ثم شعیرانه ی که له شیوه ی جنیوو خواستن و شتی تردایه .
ههر لهم ده وره دایه له ژبانی شیخ رهزا میژوو نوسان و شعیر دوستان پلاری قینی
تی نه گرن و به گهلی نارو ناتوره ی ناره وا نه یده نه قه لهم ، وه کو ثم به تانا چوونه ی
نهموندس (له هه مان گو فارا) که نهلی :

« چاو پیا خشانندی به به یازه که دا نه وه ده نه خا که شیخ رهزا ههر
چی یکم وت ، نه وه بوو ، له وه پتریش پیاو ههر سه ری سوور نه مینی لهم زوری
که لاهه و لهم هونه رهنده ی به گه وره یه ی شیخ سازی یه و لهم بی نامووسی بیره که
کو بوونه ته وه لهم پیاوه سه راسا (فوق العاده) یه دا . »

به تانا چوونه که ی زوری راسته ، به لام له ده برینی (بی نامووسی ییر) وه
(پیاوی سه راسا) دا زور سهخت و دژواره ، وه بی لیکدانه وه ی قوول به گزیا چووه ،
که هیوا دارم له به شی سی به می وتاره که م دا باسی لیوه بکه م .

✽✽✽✽✽✽✽✽✽✽

کومهلی ژماره کانی هیوا

کومهلی ژماره کانی گو فاری هیوا له بانهی سه رکه وتن دهس
نه که وی بو فروشتن . ههر کهس ناره زووی له کو کردنه وه ی سامانی
روشن بی ری کورده نه توانی دهس و برد بکا بو کرینی .

چیرۆکی ژماره

کهشکولی جادوویی

حسن قزلبی

وهیسه و ناسکول تاقانهی دایک و باوکی خویان بوون و ، به نازداری
پهروهه کرابوون . یاره و ، پیروتی باوکیان برابتهتیان خوش بوو ، چه ندیهای
چهند سال بوو دلی به کترین نه په شانده بوو ، له سهه مال ما بوونه وه و به برابتهشی رایان
ته بوارد . ران و پاتالیا بوو ، له زهوی و زاری فهره ی دوون به گانه یان له وه راندو
بژیوی خویان پهیدا نه کرد ، ههر چهند ده وه له مه ند نه بوون ، به لام سه بهاره ت به مه
هیدی و هیمن و بی وهی بوون خه لکی تاوایی خوشیان نه ویستن .
وهیسه و ناسکول که جووته منالی مال بوون هوگری به کتر بوون و له یه که
جیا نه ته بوونه وه ، به یه که وه نه چوونه مه زرا بولای باوکیان ، به یه که وه نه هاتنه وه
مال بولای دایکیان ، به یه که وه یاری یان نه کرد له گهل بهرخوله کانا .
سال و مانگ به دوا ی یه کاتی نه پهرین و ، وهیسه و ناسکولیش به خودا ته هاتن و
گهوره نه بوون تا گه وره تر نه بوون خوشه ویستی یان پته وتر و هاواله تی یان گهر مته بوو .
روژی له روزان یاره و پیروت به یه که وه دانیشتی بوون باسی حال و بالی
خویان نه کرد . یاره ی باوکی وهیسه به پیروتی وت : نیمه چهند ساله برابته تی
خومان را گرتو وه و به ته بابی و سه رو دل خوشی راما ن بوواردوه ، ئیستاش با
کاریکی وا بکه یین مناله کانیشمان وه کو خومان بن و له یه که جیا نه بنه وه ، خوت
ته زانی له منالی به وه به یه که وه گه وره بوون و زور هوگری به کترن .

پیروت وتی : یاره ، من هرگیز نابمه درکی مهم و زین و توبالی
وهیسه و ناسکول ناهینمه تهستی خوم . براله منیش تهزانم (پاروو له دهم
بکهویته خواری بو کوش باشه) نیمه که براین دیاره کچی منیش بو کوری تو
چاکه ، به بی نیمه تو بلی من خوم نیمه هر له دلا بوو .

شهویک مه لای ناوایی و دوو - سه کهس له دهرو دراوسی خویار .
بانگ کردو ناسکولیان له وهیسه ماره بری . مه لا به چاکه ی یاره و پیروتا
هاته خواری و ، زوری به وهیسه و ناسکول دا هل کوت و دوغای خیرو پیروز
بوویی نهو کاره چاکه ی کرد . یاره به هیواشیک دهستی بولای مه لا دریژ کردو
دوو دیناری ماره برانه دا به ماموستا . مه لا سهر له نوی دهسی کرده وه به
پیروز بوویی و دوغای خیرو پاشان هه لستان و روپشتن .

وهیسه و ناسکول تیر له دوو منالی مال و دوو هاوالی خوشه ویسته وه بوونه
دهزگیرانی به کترو شهرمیان ته کردو وهک جارن به یه که وه نه ته گهران ، به لام تا
ته هات عشق و نهوین له دلاندا زیاتر تین و تاوی ته سه ند .

پایز که خوری و رون و شهک و کوریار . فروشت ، که وتنه سهر و کاری
زه ماوه ندی ناسکول و وهیسه ، جگه له خه لکی ناوایی ، له کهس و کاری خوشیان
گیراوه و سی روژ شایی بان کردو ، به ته قه ی ده هول و زورنا دا وه تیار . گیرا ،
کیچ و کوروژن و پیاوی ناوایی به چه پی و روینه و سویسکه بی و شیخانی هل ته پهرین .
یاره ده ست پیشکهری خوی کرد ، نه ی هیشت گزیر بیه سهری ،
ده دیناری سوورانه بو فهره ی دوون به گگ بردو دوو دیناری شی رینی دا به کوپخا و
کاوریکیشی پیشکهری ناغا ژن کرد .

دوو - سی سالیک به سهر زه ماوه ندی وهیسه و ناسکولا رابورد ، سالیک
دهرد که وته ناو رانه که یان و به رودای گوشت ، چند سهریکیش که له چه نگ

دهرد رزگاری بوو ناچار فروشتیان و دایان به نان و نیت به به کجاری په کیان
کهوت ، نه بوو به ره نجبهری و وهرزیری خه لک بژیوی خویان په یدا کهن . وهک
جاران ده ستیان نه ته رویش ییگارانه بدن ، ناچار بوون خویان بچنه ییگاری ناغایی .
جاریک گزیر هات و دهنگی دان بو ییگار ، پیروت وتی : من نه چم ، یاره
نه هیشت و وتی : توله من پیرتری و براگه وری تا من ماوم نایه لم له گهل منال و
مهزنا بچی بو ییگار ، وهیسهش ره نجبهری خه لکه ، من خوم نه چم .

یاره نان و شه کرو چا و قوری و پیاله ی خسته توشه به ره به که وه و
کلاشه کانی کرده پی و دهستی دا داس و کهوته دوی گزیر ، کانی گه یشته ناو
ییگارچی به کان و دیتی هموو هه رزه کارو کوروکلن و کهسی له تمه نی نه و تیا نی به
زور به زه پی به خویاندا هاته وه و له دلی خویدا وت و ویره ی نه وه ی نه کرد : که
ته گهر نه هاتی سواری شانین نه بویه و هه ژار نه که وتیابه ، یان ییگارانه یان نه دا ،
یا بوی نه کرا وهیسه بنیریت ! به هه ر جوریک بوو کهوته به ندهن و روویان کرده
که ماجاری فهره یدوون به گک .

که ماجاره که به هه ورازیکی زور سخت و کوورو ته لانیکی رژدو
به زده لانه وه بوو ، لای خوار ووشیان هه لدیرو زه ردوماه بوو . بهریان له کهما
که ندن گرت ، یاره که وتبوه لای ره وه زه به ردیکه وه و جگه له ماندووی و شه که تی
وت و ویره ش زوری بو ته هینا و دل تهنگی نه کرد ، کوروکال دهنگی به کتریان
نه داو ، وهک گله وه کاری نه یانویست له به کتر پیشکه ون ، یاره ی هه ژار پیرو بی
هیز بوو له گه لیان دهر نه ته چوو ، له لایه کیشه وه له وه نه ترسا که سه رکاره که یان
قسه به کی سووکی پی بلی ، ناچار نه ویش که وتبوه په له و ته کانی نه دا ، چا ویشی کزو
پیرووش بو ، باش ری به دی پی نه نه کرد ، له ناکاو له ره وه زه به رده که قسچی
خلیسکاو هه لدیرو !

کانی چوونه سهري بی هوش کهوتیوو ، نیواره به داره تهرم بردیانهوه
مالهوه ، یاره ی بهدبخت پشتی شکابوو ، چند روژیک به ئیش و نازارهوه ژیاو
مرد . خه لکی تاوایی و سهرخوشی کهری دیهاتی دهووروبه سهریان تی کردن
(شین و شایی دهستهوايه) نهرو لهمانه ، سبهینیش لهوان . . . ته بی پیانو به
تهنگ خزم و هاو مالهوه بیت !

چهک و پووشیکی بووشیان له پرسه دا رویشت . نهجار پیرویش هر چند
یاره تهقالای نه دا نه بهلی کاربکات ، که لکی نه نهگرت و بهو پییری بهوه ته کانی له
خوی نه داو ئیشی نه کرد ، تا نهویش له خهم و خهفته تی براکهی و بی خوراکي و
که م جهسانه وه بی ، تاخری نه خوش کهوت و چند روژیک له سهر جیگابوو ،
تهوه ندهی (خیر و سهدهقه) یان بویه خشی بهوه و ، نووشته و دوغایان بسو کرد
سوودی نه داو له دنیا ده رچوو !

وه بسه به تاقی ته نیا مایه وه ؛ نه بوو نه رکی تاغایش بگریته نه ستوی و ،
ناسکول و دایکی و خه سووشی به خیو کات . نه م قور به سه ره هر کرده ی نهو بوو
برده ی شه تیان ، تا نانی پهیدا نه کرد شه کروچا نه بوو ، تا چهوری و به ره چیشتی
دهس نه خست جل و بهرگ نه بوو . سهری لی شیوا ، خوشی نه ی نه زانی چ بکا .
تهمانه ش گشتی لهوی بوه متی ، هر تاو ناتاو یکیش ده نگیان نه دا بو بیگارو هه ره وهز !
وه بسه بو نه وهی له بیگار ته رخان بیت قه د پالیکی خوایی له فه ره یدوون
بهگ مهخته گرت که بنیشتی لی بکات .

روژانه بهولیره وارو نزاره چرو پره دا نه گه راو داره به نهی نه دوزی بهوه ،
له لهی نه کردن و کوچه لهی به به ره وه نه نان بو بنیشت . دارستانه که هیجگار پور
بوو ، هه همیشه مه ترسی ورچو پلینگ و درنده ی تری لی نه کرا ، به کیکي وهک
وه بسه بی بزبوو داماو نه بوايه که متر نهی ویرا رووی تی کا ، داره به نه کار .

تهستور بوون و بنیشتیکی زوریان دهرتهدا ، وهیسه که نهی دی کوچلهکان زوو پر
تهبن ههروا زوو دلی خوش بووبوو ، هیوایهکی باشی به بهروبووی کارهکھی
پهیدا کردبوو .

روژیک ئیش و کاری خوی خیرا تهواوکرد ، به ئارهزوو به لیرهواره کهدا
تهگهرا به نیازی تهوه بهلکو کانی ئاویک بدوزیتهوه و له کونده ئاو گیران رزگاری
بیت . به کهژه کهدا فرء هه لگهراو تهواو له ریبازو ئاوه دانی دوور که وتبوهوه .
نزار لهوی زور پوروداری تهنبو تهستووو کونه سالی فره بوو ، له شیوه لیکدا
پنگه ل وزه ل و قهره م دیاری دا ، بهرداو بهردو بنداره و بندار بوی رویشت تا
گه یشته پیشه وه ، ته ماشای کرد ئاویکی کهمه له سه ره وه دیته خواری . زانی که
دووور یا نزیک کویره کانی بهک له و ناوه دا هه یه . به ره و ژووور هه لکش تا گه یشته
بن دار بهروویه کی زور تهستووو کونه سال که به لک و پوپی خوی سیبه ری له
مه و دایه کی ههراو کردبوو ، رابوردنی سالانی زور شوینیان کردبوه دلی پیره دارو
کلوریکه گه وره ی تیکه وتبوو . له بن دار بهرووه که کانی یه کی بچوو کی لی بوو ،
به لام تا بلی ئاوه که ی روون و سارد بوو . لی دانیشت و نهختی به ری کانی یه که ی
خاوین کرده وه و ، دهست و دهم و چاوی شوشت و ، دوو - سی مشتی ئاو
خوارده وه ، له حاستی خوی پالی دا به بهردیکه وه توزی بجه سیته وه . که سه ری
هه لبری ته ماشای کرد تهوا سیپالیک و هیندی که ل و پهل له بهرام به ری وه له ناو
کلوری داره که دا دیاره ، وتی ره نگه تهوانهش هینی چاره ره شیکه وهک من بن ،
وا چاکه چاوه روانی بکه م تا دیته وه ، هه ر باشه له م نزاره به سامه دا هاو الیکم بو
پهیدا بووه . ماوه یهک چاوه نواری کرد ، له لابه لای داره کانه وه کابرایه کی ریش سپی
ناو چاوان پاک دیاری دا ، ورده ورده هاته پیشه وه . وهیسه له به ری هه ستا و
سلاوی لی کرد ، تهویش زور به رووخوشی به وه وه لامی دایه وه و چاک و خوشی

له گهل كرد . وه يسه پرسى : مامه گيان ناوت چى به ؟ مامه ي پيره وتى : ئينسان .
وه يسه نهم ناوه ي به لالوه سه ميره بو ، ئيتر نه يو بست لى پرسى كى به وچ كار به و
بو چى لهوى به ، به دهر فته تى زانى و له دلى خويا وتى : ههر چى بهك بيت يا
بياو چا كه يان به لانى كه موه دىا ديتووه و بهر جه وه ندى زوره ، وا باشه چاره
ره شى خومى بو بگير موه و نه بگيرى كى پى بكه م .

كه باسى شپزه بى خوى بو كرد لالوى پيره بهزه بى پيا هاته وه و ،
بزه بيه كى گرت و وتى : هه روا نابى به لام دره ننگ و زووبى كه وتووه ! به ههر
جور ، من دوو كه شكولم هه به به شيان نه كه ين به كيان بو من و نهوى تر يشيان بو تو .
وه يسه زورى سو پاس كرد و له دلى خويا وتى نه ميس هه ر باشه كه لكى شتيك
نه گريت . كه لالوى پيره كه شكوله كه ي له كه ل و په له كه ي دهر هيناو دا به ده ستى ،
ته ماشا ي كرد شتيكى زور جوانه و باش نه خشاوه و كه نده كارى به كى نا يابى لى كراوه ،
دهر خونه به كى كپى به سه ره وه به نه گهر شتى تى كسى ته پ و توزى لى نايشى .
نه مجار به خه بال شتى بو نه دوزى به وه تى ي كات ، ناخرى وتى بو شه كرو چا باشه .
كه شكولى وهر گرت و گه لى سو پاس و مال ناوا بى لالوى پيره ي كرد و
گه رايه وه ، كه لى ورد بو وه وه وهك شتيكى لى نووسرا بى وا بوو به لام نه ي نه زانى
بيخوينته وه ، به ينك رو بشت برسى بوو وتى : خوزگه نهم كه شكوله ئيستا نان و
پيخورى كى تيدا بو ايه ، به دم ريوه يارى به كه شكوله كه نه كرد و سه رى لا برد
بزانى چونه كه ته ماشا ي كرد نان و په نيرى كى باشى تيدا به . ناويك سه رسام ماو
وتى : تو بلى نهمه وهك هه مانه بو ر نى به يا كه شكولى كى جادووبى بى ههر چى
بياو تاره زوو بكت تيا بيت ؟ نان و په نيره كه ي خوار دو وتى : خوزگه پر بو ايه له
ئاوى سارد ، كه دهر خونه كه ي لا برد پر بوو له ئاوى سارد ، تيريشى ئاو خوار ده وه ،
نه مجار وتى : خوزگه سى چوار پياله چاشى تيدا بو ايه ، ديسان كه دهر خونه كه ي
لا برد چاشى تيدا بوو .

وهیسه له خوشی یانا هر نهوهنده بوو بالی نه نه گرتوه . وتی : ئیتر
 نه هه سیمه وه ، ئیتر ناسکول و دایکم و هه سووم برسایه تی ناکیشلی . ئیتر ناگای
 گرانی و هه زانی نازانم . ئیتر له نانی گال و پووه (۱) خواردن رزگارمان نه بیت .
 به ره و مال که وته ری ، تا زووتر خهیزانه که ی تیرکات و تا مه زرویی بان
 بشکینیت ، له خوشی بان و په له په لی بان ناگای له ده وهن و بنچک و به ردو دارو
 درک و دال نه بوو هه و واسه نه په ری . هیندی جار گورانی تهوت ، هیندی
 جاریش له که شکوله که ورد نه بووه و قاقا پی نه که نی ، هه ردوو هه نگاوی نه کرده
 هه نگاویک و خیرا ته هات تا له دی نزیک بووه وه .
 قه لای فه ره ی دوون به گک له ژوور تاوایی به وه به جیگایه کی به رزه وه بوو ،
 په نه چه ره کانی دیوا خانه که ی نه بیان روانی به هه مو تاوایی و مال به مالی لیوه دیار بوو .
 فه ره ی دوون به گک هه همیشه له سه رووی دیوا خانه که له بهر په نه چه ره به ک
 دانه نیشته و سه ره نجی خه لکی تاوایی و کار و کرده وه یانی نه دا !
 وهیسه گه پشته قه راخ تاوایی و فه ره ی دوون به گک چاوی پی کهوت ، له خیرا
 رویشتی وهیسه و له زووه اته وه ی ههستی بیدار بوو ، هه نگاو به هه نگاو بهر
 سرنجی دا ، که نزیکتر بووه وه ته ماشای کرد له خوشی یانا دهم و چاوی پی نه که نی و
 شتیکیشی توند گرتوو ته بن باخه لی .
 فه ره ی دوون به گک وتی : بی و نه بی ته هم خوشی به ی وهیسه سه بارهت به و
 شته یه له بن باخه لیا یه . که له دیوا خان نزیک بووه وه فه ره ی دوون به ک بانگی کرد :
 ئا ، وهیسه وه ره ئیره . وهیسه ش له ترسانا نه بویرا وه لای نه داته وه ناچار چووه
 دیوا خان . فه ره ی دوون به گک وتی : نه وه چی یه به بن باخه لته وه ؟ وهیسه وتی هیچ
 نی به که شکولی که ده رویشی به ! فه ره ی دوون به گک که شکولی لی وه رگرت و ته ماشای
 (۱) به روو ته هارن و له گهل ناردی جوو تیکه لی نه که ن و نه بیکه نه نان و پی
 نه لین نانی پووه . خه لکی هه ورامان له بهر نه داری و په ریشانی پتریان نه مه نه خون .

کرد نهخش و ننگاریکی سهیری لی کرابوو که سهرنجی نهو لاکه‌ی دا به‌خه‌تیکلی
جوان لی نووسرابو (کشت و کال) . تی‌گه‌بشت که چه‌نده هیژاو به نرخه وتی
نه‌مه بو من چاکه ، توکابرایه کی وهرزیرو بوره پیاویکی بی سهر و پپی‌شایانی تونی‌یه .
نه‌ونده‌ی وه‌یسه پاراوه و لالاوه سوودی نه‌بوو به پاله‌به‌ستو کردیانه
ده‌روه ! فهره‌یدوون به‌گک ئیتر خه‌وو خواردنی لی هه‌لگیرا ، هه‌میشه خه‌ریکی
که‌شکولی تاین بو ، نه‌ونده‌ی خه‌له و چه‌لتووک و تووتن و په‌موو و نیسک و نوک و
دانه‌ویله‌ی تر لی په‌یدا کردبوو ماله‌که‌ی وه‌ک هه‌راجه بازار هه‌میشه پر سوو له
بازرگان و چه‌رچی ، دارایی و سامانیکلی زورو زه‌وه‌ندی پیکه‌وه ناو‌قه‌لاکه‌ی
له‌به‌ر کاره‌که‌رو خزمه‌تکاری زورو ، زره‌زری رادیوو ، بریسکه بریسکی کاره‌باو ،
وره وری ترومبیل و ، چزو ه‌وووری چیشته‌خانه‌و ، زرینگه‌ زرینگی بوتل و پیک
هه‌ر نه‌ت وت کاباریه‌ی شاره‌گه‌وره‌کانه .

وه‌یسه‌ی چاره‌ره‌ش له‌ تاوی که‌شکوله‌که‌ی ناگای له‌ بنیشت کردن براو ،
بن‌داره‌ و بن‌دار به‌دوای لالوی پیره‌دا نه‌گه‌را ، سهر‌کانی‌یه‌که‌ی کردبوه وارگی
به‌یانی و ئیواره‌ی ، به‌لام بو نه‌گه‌تی به‌ هیچ‌جوریک ئاسه‌واریکلی له‌ لالوی پیره
به‌دی نه‌کرد . ماوه‌یه‌کی زوری به‌م چاوه‌روانی‌یه‌وه رابورد هیچ‌سوودی نه‌بوو !
نه‌مجار بیریکلی له‌ حالی خوی کرده‌وه و تی : من تازه‌خه‌ریکی چیم ، پاش نه‌وه‌ی
نه‌م فامی و که‌شکوله‌که‌م له‌ کیس خوم‌دا ، له‌ بنیشت کردنه‌که‌ بو واز بینم ، نه‌ی
دوو روژی تر خیزانه‌که‌م به‌چی به‌خیو‌که‌م ، پاره‌ی مه‌خته‌که‌ی به‌گک چون‌بده‌م ؟
وه‌یسه‌ که‌ له‌ سهر‌کانی‌یه‌که‌ نه‌م بیرانه‌ی نه‌کرده‌وه . توژی هوشی هانه‌وه
به‌رو دهم و چاوی شور دو نه‌ختی ناوی خوارده‌وه و به‌ داخیکه‌وه سرنجیکلی جیگای
لالوی پیره‌ی دا چول و هول بوو . هه‌ستاو به‌ هه‌ناسه‌ ساردی گه‌رایه‌وه سهر‌ئیش و
کاره‌که‌ی ، بنیشتی کوکرده‌وه و کردیه‌مه‌شقاله‌و بردیه‌شارفروشتی . که‌ پاره‌که‌ی
وه‌رگرت و لیکلی دایه‌وه هه‌ر نه‌ونده‌بوو له‌ جیاتی‌یه‌مه‌خته‌یدا به‌ فهره‌یدوون به‌گک .

له تاوانا نه ژنوی شکاو وتی : نه م زستانه خیزانه کم له برسانا نه مرن ! پاره که ی
نا باخه لی و به شیرزه بی له شار دهر که وت . له قهراخ شار خانویه کی گوره ی
تازه دروست نه کرا . وهیسه له دیاری ویستاو سهیری کریکارو وهستاو
نیشه که یانی نه کرد و له دلیا نه ی وت نه گهر بمگرن به کریکار ماویه که نیش
نه کم و شتیک بو خیزانه کم کو نه که موه . وهیسه له بیرانه دا بو که کابرای
وهستا چاوی پی که وت و به ناوبانگی کرد : وهیسه وهره بو نیره . وهیسه سهری
سورماو چوو په شه وه ، وهستا وتی وهیسه نه وه نامناسیته وه ، وهیسه وتی نه به خوا
جا من توم له کوی دیوه تا بتاسمه وه ! وهستا وتی من نه و کابرایم که شکوله کم
دایتی . وهیسه رای کرده په شه وه و دهستی کرده ملی و وتی تو نه و هخته له
نزار بووی و نیستا له شاری و به نایه تی نه که یت ، نه مه له کوی به بییری منا نه هات .
وهستا وتی : ناخر وهیسه به رخ همیشه له ژیر سه وه ته دا نایی نینسان به ره و
پیش نه چی . نیستا حالت چونه ؟

وهیسه به سه رهاتی خوی بو گپراوه و زوری دادو بیداد کرد له دهست
فهره یدوون به گگ . وهستا که جوان بو بووه وه ، وه که کوریک قیت وقوز نه هات و
نه چوو وتی وهیسه خه مت نه بی که شکوله که ی که شم بو هه لگرتووی لیره بو یسته
تا دیمه وه ، لالوی نینسان ناویکی پی چوو هاته وه و که شکوله که ی دا دهست
وهیسه . وهیسه وهری گرت و زوری مالاوایی لی کرد و به دل خوشی به وه که وت نه
ری ، ماویه که رویش له ریگا ویستی تا قی کاته وه ، هه رچهند نیازی لی گرت و
ته قالای دا دهرخونه که ی بو نه کرایه وه . نیتر خوی پیوه خه ریک نه کرد و له
خوشی یانا کاره ساتی پیشووی له بسیر چوو وه و به په له رویشته وه بو ماله وه ،
که یشته وه ناوایی ، سه ره له نوی فهره یدوون به گگ چاوی پی که وت و بانگی کرد ،
که چوو دیواخان گورج نه م که شکوله شی لی ساند ، هیشتا وهیسه له وی ویستا بو
که فهره یدوون به گگ وه که ته لیسیمیکی به ناوی نه وه وه بیت دهستی دا دهرخوانه ی

کەشکولە کەو بوی لایرا . بەلام دەس بەجی دوو مستی قورس و قایم لە کەشکول
هاتنە دەری و راست و چەپیان لە سەری فەرەیدوون بەگ گرت و لە لاجانگیان
ئەسەرە واند . هەر و پشوو بە کێ پی چوو هیندەیان بە سەریا کیشا نزیك بو میشکی
بە کونە لوتیدا بیتە خوارەو . فەرەیدوون بەگ خوی پی رانەگیرا و لە تاوانا
هاواری کردە وەیسە : کورە وەیسە فریام کەو ، وەیسە تو کورو برامی ، من
کردم تو نەئە کەئە ، جاریکەو ئەمجار ئەمان وەیسە ، دەخیل وەیسە .

وەیسە ئاهیکی هاتەو بەرو بە کەشکولی تاین پشت ئەستور بوو وتی :
ئاغا ، بفرمو کەشکولە کەئە ترم بو بینتەو جا رزگارت ئەکەم .

فەرەیدوون بەگ بانگی کرد : کێ لەوی یە ؟ ئا ، راکەن کەشکولە کەئە
بو بینتەو ، خیراکەن گیانم دەرچوو ، کەللەئە سەرم وردوو خاش بوو ، کورە
وەیسە من مالی دنیام بوچی یە گیانیشم هی تویە ! خزمەتکاری بەگ هاتە ژووری و
کەشکولە کەئە پیشووی هینا و دایەو دەست وەیسە . کە وەیسە کەشکولە کەئە
وەرگرت مستەکان لە جیگای خوبان ویستان و لە تی سەرە واندنی سەر و گویلاکی
فەرەیدوون بەگ بوونەو . فەرەیدوون بەگ بستێ زمانی دەر کیشابوو ، چاوی
بە مولهق ویستابوو ، زرینگە زرینگە لە سەریەو ئەهات ، سەرنجیکی
کەشکولە کەئە دا بزانی چ جادوو یە کێ تیدایە وائەم کارەساتەئە پی کرد ، کە توزی
لی خیس بوو وەئە لی نوسرابو : (زەوی بو وەرزیرو مەرگ بو دەرە بەگ)
ئیتەر لە تاوانا وەئە مار پیوئە دا کەشکولی بو وەیسە فری دا و رای کرد ، ئەو
روینەئە رویشت نەگەرایەو . ئیتەر جاریکێ کە کشت و کال لە وەرزیرو بورە پیاو
داگیر نەکرا و هەرکەس رەنجی شانی خوی هی خوی بوو . ئەگەر کەسیک
بی ویستایە زورداری بکاو دەس رەنجی خەلک داگیر کات مستەکان لای چەناگەئە
ئەویستان و دەستیان ئەکر دەو بە تی سەرە واندن .
وەیسەش بە تیرو تەسەلی رای بوارد و لە نانی گال و پوو رزگاری بوو .

ژماره ۳۰ یانی چی؟

له ژماره‌ی پیشووی هیوامان نووسیوو (ژماره ۲۰). نهمه بوو به‌مایه‌ی سهر سوور مانی زور له خوینده‌وارانی خوشه‌ویستمان. راسته‌که‌ی ته‌بوو ههر لهو ژماره‌یه‌دا ته‌ویان بو‌روون که‌ینه‌وه، به‌لام له یادمان چوو.. ههرچون بی وا ئیستا روونی ته‌که‌ینه‌وه:

هی‌سوا گوفاریکی مانگانیه، واته مانگی جاریک مافی ده‌رچوونی هه‌یه، به‌لام له راستیدا ته‌نها له سالی یه‌که‌میا توانویه (۱۲) ژماره‌ی لی ده‌رچی، سالی دووه‌می که‌ ته‌بوو له مانگی حوزه‌یرانا ته‌واو بی، له ته‌مووزا ته‌واو بوو، له‌گه‌ل ته‌وشا که (۳) جار (۲) ژماره‌ی به (۱) به‌رگ ده‌رکرد. سالی سه‌ه‌میش که‌ له جیاتی ته‌مووز له ته‌شرینی دووه‌ما ده‌سی پی‌کرد. به‌ژماره‌ی مایس دوا‌یی هات، وه لهو ساله‌دا (۵) ژماره ده‌رچوو له (۴) به‌رگا.

جا بریارمان دا له یه‌که‌م ژماره‌ی سالی چواره‌وه که‌ له ته‌شرینی یه‌که‌ما ده‌رچوو، ژماره‌ی تیکرای گوفاره‌که‌ دانین، نه‌ک ژماره‌ی ده‌رچوو ته‌و ساله، به‌و پی‌یه ژماره (۱) ی سالی (۴) ژماره (۳۰) ی تیکرای بوو، چونکه‌ له (۳) سالی ته‌مه‌نی هیوادا (۲۹) ژماره ده‌رچوو. که‌واته ژماره‌ی پیشوو (۳۰) ههم بوو، وه نهمه (۳۱) ههمه.

اعلان

بناء على طلب وزارة الشؤون الاجتماعية استملاك عموم الملك المرقم
قطعة ٦/٥١٦ مقاطعة ٢٠ الكائن في محلة الولاية ومينيف العائد الى يعقوب فيليب
لغرض مدينة الرشاد .

ومصادقة مجلس ادارة اللواء على الاستملاك المذكور بقراره المرقم ١١٣٨٤
والمؤرخ ٩٦٠/١٢/٢٨ كونه يعود للنفع العام نعلن الى ذوي العلاقة ان يقدموا
اعتراضهم الى هذه المتصرفية خلال ثمانية ايام من تأريخ النشر ان وجد وفق
المادة ٦ والمادة (٧) من قانون الاستملاك رقم ٥٧ لسنة ١٩٦٠ وعند ختام المدة
ستجري المعاملة الاستملاكية وفق القانون .

متصرف لواء بغداد

اعلان

بناء على طلب وزارة الشؤون الاجتماعية استملاك عموم الملك المرقم
قطعة ٦/٦٠٠ مقاطعة ٢٠ الكائن من محلة الولاية ومينيف العائد الى كامل محمد
جاسم وشريكه لغرض مدينة الرشاد .

ومصادقة مجلس ادارة اللواء على الاستملاك المذكور بقراره المرقم ٦٠
المؤرخ ٩٦١/١/٣ كونه يعود للنفع العام نعلن الى ذوي العلاقة ان يقدموا
اعتراضهم الى هذه المتصرفية خلال ثمانية ايام من تأريخ النشر ان وجد وفق
المادة ٦ والمادة (٧) من قانون الاستملاك رقم ٥٧ لسنة ١٩٦٠ وعند ختام المدة
ستجري المعاملة الاستملاكية وفق القانون .

متصرف لواء بغداد

اعلان

بناء على طلب وزارة الاسكان / الشعبة الرابعة استملاك عموم الملك
تسلسل ٢٧٣ الكائن في محلة راس الساقية العائد الى رشيد حبيب وشريكته لغرض
بنايات المركز المدين .

ومصادقة مجلس ادارة اللواء على الاستملاك المذكور بقراره المرقم ٨٠
والمؤرخ ٩٦١/١/٤ كونه يعود للنفع العام نعلن الى ذوى العلاقة ان يقدموا
اعتراضهم الى هذه المتصرفية خلال ثمانية ايام من تأريخ النشر ان وجد وفق
المادة ٦ والمادة (٧) من قانون الاستملاك رقم ٥٧ لسنة ١٩٦٠ وعند ختام المدة
ستجري المعاملة الاستملاكية وفق القانون .

متصرف لواء بغداد

اعلان

بناء على طلب وزارة الشؤون الاجتماعية استملاك عموم الملك المرقم
قطعة ٦/٥٥٢ مقاطعة ٢٠ الكائن في محلة الولداية ومنيسيف العائد الى بدر حسن
زاير لغرض مدينة الرشاد .

ومصادقة مجلس ادارة اللواء على الاستملاك المذكور بقراره المرقم ١١٣٨٣
والمؤرخ ٩٦٠/١٢/٢٨ كونه يعود للنفع العام نعلن الى ذوى العلاقة ان يقدموا
اعتراضهم الى هذه المتصرفية خلال ثمانية ايام من تأريخ النشر ان وجد وفق
المادة ٦ والمادة (٧) من قانون الاستملاك رقم ١٩٦٠ وعند ختام المدة ستجري
المعاملة الاستملاكية وفق القانون .

متصرف لواء بغداد

اعلان

بناء على طلب مديرية الطرق والجسور العامة استملاك ٣٤ دونم و ٦ اولك و ١٣ م ٢ زيادة عن الربع القانوني من القطعة ٥ مقاطعة ١٧ الكائن في محلة السويب العائد الى عزت عبدالرزاق السراج وشركاه لغرض المطار المدني الجديد .

ومصادقة مجلس ادارة اللواء على الاستملاك المذكور بقراره المرقم ٩ والمؤرخ ١/١/٩٦١ كونه يعود للنفع العام نعلن الى ذوى العلاقة ان يقدموا اعتراضهم الى هذه المتصرفية خلال ثمانية ايام من تاريخ النشر ان وجد وفق المادة ٦ والمادة (٧) من قانون الاستملاك رقم ٥٧ لسنة ١٩٦٠ وعند ختام المدة ستجري المعاملة الاستملاكية وفق القانون .

متصرف لواء بغداد

اعلان

بناء على طلب امانة العاصمة استملاك ٢٧ م ٢ من الملك المرقم قطعة ٢٠/٩٤ مقاطعة ٢٣ الكائن في محلة سبع ابيكار العائد الى خليل خلف لغرض استقامة الشارع العام في المحلة المذكوره .

ومصادقة مجلس ادارة اللواء على الاستملاك المذكور بقراره المرقم ٢٧ والمؤرخ ١/١/٩٦١ كونه يعود للنفع العام نعلن الى ذوى العلاقة ان يقدموا اعتراضهم الى هذه المتصرفية خلال ثمانية ايام من تاريخ النشر ان وجد وفق المادة ٦ والمادة (٧) من قانون الاستملاك رقم ٥٧ لسنة ١٩٦٠ وعند ختام المدة ستجري المعاملة الاستملاكية وفق القانون .

متصرف لواء بغداد

اعلان

بناء على طلب امانة العاصمة استملاك ٦٥/٨٦ م ٢ من الملك المرقم قطعة ١٩/١٠٣ مقاطعة ٢٣ الكائن في محلة سبع ابكار العائد الى فؤاد علي خليل لغرض استقامة الطريق العام في المحلة المذكورة .

ومصادقة مجلس ادارة اللواء على الاستملاك المذكور بقراره المرقم ١١٣٨٦ والمؤرخ ١٢/٢٨/٩٦٠ كونه يعود للنفع العام نعلن الى ذوي العلاقة ان يقدموا اعتراضهم الى هذه المتصرفية خلال ثمانية ايام من تاريخ النشر ان وجد وفق المادة ٦ والمادة (٧) من قانون الاستملاك رقم ٥٧ لسنة ١٩٦٠ وعند ختام المدة ستجري المعاملة الاستملاكية وفق القانون .

متصرف لواء بغداد

اعلان

بناء على طلب وزارة الشؤون الاجتماعية استملاك عموم الملك المرقم قطعة ٦/٦٤٨ مقاطعة ٢٠ الكائن في محلة الولداية ومنيسيف العائد الى كامل ايوب توماس لغرض مدينة الرشاد .

ومصادقة مجلس ادارة اللواء على الاستملاك المذكور بقراره المرقم ١١٣٧٨ والمؤرخ ١٢/٢٨/٩٦٠ كونه يعود للنفع العام نعلن الى ذوي العلاقة ان يقدموا اعتراضهم الى هذه المتصرفية خلال ثمانية ايام من تاريخ النشر ان وجد وفق المادة ٦ والمادة (٧) من قانون الاستملاك رقم ٥٧ لسنة ١٩٦٠ وعند ختام المدة ستجري المعاملة الاستملاكية وفق القانون .

متصرف لواء بغداد

اعلان

بناء على طلب مديرية الطرق والجسور العامة استملاك ٤٦ دونم و ٢٠ أولك و ٧٥ م ٢ الملك المرقم قطعة ٧٢ مقاطعة ١٧ الكائن في محلة السويب العائد الى محمود المنفوس وشركائه لغرض المطار المدني الجديد .
ومصادقة مجلس ادارة اللواء على الاستملاك المذكور بقراره المرقم ١١٣٩٠ والمؤرخ ٩٦٠/١٢/٢٨ كونه يعود للنفع العام نعلن الى ذوي العلاقة ان يقدموا اعتراضهم الى هذه المتصرفية خلال ثمانية أيام من تأريخ النشر ان وجد وفق المادة ٦ والمادة (٧) من قانون الاستملاك رقم ٥٧ لسنة ١٩٦٠ وعند ختام المدة ستجري المعاملة الاستملاكية وفق القانون .

متصرف لواء بغداد

چيروكى [پيش مهرگه]

لاپهريه كه له خهباتى نهته وهى كورد بهرامبهر ئاغاوهت و داگيركه ران له ده ورو بهري جومهوريه تى ديموكراتى كوردستانا . نووسينى : دوكتور ره جيمى قازى . بهم زوانه ئه كه ويته بازاره وه .

هه رزان و تالان !

تاقه دينار يك بنيره ، سه د فلسيش بو پوسته ، (١٠٠ ار) هه مـوو ژماره كانى هيواي سالى به كه مـو دووهه مـت بو ئه نـيرين . ئهـم هه له له كيس نه دهـى ..

ٻاوهر پي ڪراواني هيوا

له :-

- ٻه غداد : ماموستا بهشير موشير - جهيده رخانه
سوله يمانتي : رؤوف معروف - نامه خانهي گهلاويڙ
محمد عارف معروف - نامه خانهي زيور
محمد رسول - نامه خانهي ٿازادي
ڪهركوڪ : عمر بيڪهس - نامه خانهي ڪوردستان ، شهقامي سيروان
ههولير : قادر احمد خوشناو - نامه خانهي شورش
ڪويه : نامه خانهي ڪوردستان
ههله بجه : سيد حسين سيد امين
قهلادزه : نورالدين مهلا صابر
رهواندز : علي عبدالله - نامه خانهي رهواندز
خانہ قمين : حبيب نهروز - نامه خانهي سيروان

جگہرہی تورکی

چاکترین جگہرہی خومالی پہ

وہ لہ ریزی باش تیزین جگہرہی جیہاندایہ
 ملیونہا جگہرہ خور لہ (تورکی) بہولاوہ جگہرہی تر ناکیشن

لہ چاپخانہی (النجوم) لہ بہغدا لہ چاپ دراوہ

ناوو نیشانی هیوا

بهغدا : شهقامی زههاوی ، یانهی سه رکهوتنی کوردان

(بغداد - شارع الزهاوی - نادى الارتقاء الكردى)

تهلهفون ۲۸۴۰۵

خاونی ئیمتياز : یانهی سه رکهوتن

مودیری مهسئول : دوكتور هاشم دوغرامهچى

له پوستهخانهدا تومار كراوه به ژماره ۴۹

= ئابوونه =

دینار	فلس	
۱	۲۵۰	بو دهرهوهی عیراق له سالیكا
۱	۰۰۰	له عیراقدا
-	۷۵۰	بو قوتابی

پارهی ئابوونه پیشهکی ئه نیریت

وه بهم ناوو نیشانه ئه نیریت :

بنداد - وزارة الاصلاح الزراعى

المفتش العام الاستاذ مکرم الطالبانی